

Promise

Voor bijbels denken in de (gezondheids)zorg 21e jaargang nr. 4 (oktober 2005)

In dit nummer

Pastorale counseling

Betoverde voorwerpen?

Moraal en occultisme rond en in de school

Over zonde, leugens, pijn en gebondenheid

Uitgangspunten christelijke (past)

Waar draait het in het pastoraat nu eigenlijk om? Dat is de vraag waarop dit artikel ingaat. In de loop der jaren zijn er heel veel boeken geschreven die er op gericht lijken een snelle handleiding te geven, of die door velen gelezen worden als 'hoe doe ik dat?' -boeken. En dat is ook erg verleidelijk. Er is zoveel pastorale nood en vaak merken we dat we van nature niet goed weten hoe we hiermee om moeten gaan. We hebben vaak ook specifieke kennis en inzicht nodig om te weten hoe we iemand nu juist wel of niet helpen. Inzicht in de problematiek van die persoon – bijv. ideeën over waar we mogelijke oorzaken kunnen zoeken – én inzicht over hoe we ermee om kunnen gaan op zo'n manier dat we de persoon daadwerkelijk helpen (en dan niet van de wal in de spreekwoordelijke sloot). Het is goed, naar dergelijke kennis en inzichten te streven. De vraag is wel of kennis en inzicht het belangrijkste zijn. Op die vraag ga ik in dit artikel in.

Enkele gangbare zienswijzen

Inzicht in hoe we met bepaalde problemen om kunnen gaan en ze kunnen helpen oplossen, begint dikwijls met inzicht in wat de kern van die problemen is. Binnen de pastorale counseling vinden we een heel spectrum aan opvattingen en ideeën over de kern en mogelijke oorzaken van problemen en over de meest aangewezen remedies ertegen. Enkele van meest uitgesproken en enigszins complementaire visies zijn de volgende¹:

1. Problemen kenmerken zich in essentie door of komen voort uit zonde dan wel uit zondige denk- en gedragspatronen van de persoon zelf. De beste remedie ertegen is dan: vernieuwing van het denken en (vaak: daar doorheen) opbouw van nieuwe, goede gedragspatronen. Dit noem ik de cognitief behaviouristische benadering².
2. Problemen komen voort uit emotionele verwondheid van de persoon, die ontstaan is door onheil van buiten af – vooral in de kinderjaren. Remedies beginnen met de erkenning en verwerking van de geleden pijn. Centraal staat een herstelproces voor emotionele genezing van de trauma's en dergelijke. Dit noem ik de 'genezing van beschadigde emoties'- of de emotioneel herstel-benadering³.
3. Problemen komen voort uit, of hebben vooral te maken met demonische

invloeden. 'Geestelijke strijd' is een kernbegrip voor de aanhangers van deze visie. Deze visie ben ik veel tegengekomen in bepaalde Pinkstergroepen. Centraal in het denken over herstel en in bedieningen die dat herstel moeten brengen, staat bevrijding van demonische invloeden. Ik noem deze visie daarom wel de bevrijdings-benadering⁴.

Een morele variant op de eerstgenoemde benadering komen we bijvoorbeeld heel duidelijk tegen bij Jay Adams. Hij legt veel nadruk op de morele verantwoordelijkheid van de confident zelf en op het naleven van algemene richtlijnen vanuit de Bijbel. (Het leven vanuit de continue en persoonlijke relatie met God krijgt bij hem echter minder aandacht.) Mildere en wat meer gebalanceerde varianten hierop komen we o.a. tegen in de vroege werken van Larry Crabb, bij Bruce Thompson en bij Jef De Vriese. Zowel Crabb als Thompson hanteren ook elementen uit benadering 2, maar benadrukken vooral de verantwoordelijkheid van de confident in hoe hij of zij met het aangedane onrecht / leed is omgegaan. Veel problemen, zeggen zij, komen voort uit het verkeerd gereageerd hebben op pijn, en dergelijke. Deze reacties waren wellicht ooit de enig mogelijke om onszelf te beschermen,

en doelen van (morale) counseling

nu zijn ze disfunctioneel. In de vroege benadering van Crabb is zodoende het begrip 'zelfbeschermingsmechanisme' vrij centraal komen te staan. Thompson heeft het in dit verband erover dat we geneigd zijn om 'scheve' muren om ons hart te bouwen, niet 'rechte', overeenkomstig Gods richtlijnen. Jef De Vriese benadrukt nog meer het aanleren van nieuw gedrag. Bij Henry Cloud en John Townsend kom ik ook veel aspecten van een dergelijke cognitief-behaviouristische benadering tegen.

Een andere variant van deze benadering vinden we bijvoorbeeld bij William Backus, in zijn serie: *Telling the truth to...* Hier ligt de nadruk op het afleggen van leugens in ons denken en het aanleren van een denken dat overeenstemt met de waarheid.

Deze benadering kwamen we ook tegen bij de 'Promise Keepers' -beweging: men zag de problemen van gezinnen als consequenties van een moreel verval en riep mannen op tot verandering door zich toe te wijden aan 7 beloften die te maken hadden met de omgang met God, met gezinsgenoten en met elkaar als mannen. De benadering was mannelijk georiënteerd: het spreekt mannen aan om 'zelf actief iets aan de problemen te kunnen doen'. Het feit dat deze benadering soms sterk geënt wordt op bijbels onderwijs over wat wel en niet Gods bedoeling in algemene zin is met ons leven (het naleven van Gods 'gebruiksaanwijzing voor het leven')

kan als positief kenmerk van deze benadering genoemd worden.

Soms wordt hierbij de Bijbel ook als 'christelijk sausje' gebruikt. Een voorbeeld: Vaak wordt deze benadering door christen-hulpverleners gestaafd vanuit Rom.12:2 – een tekst die spreekt over vernieuwing van leven door vernieuwing van denken. Het moge duidelijk zijn, dat hier een bijbelvers uit zijn verband is gerukt: Rom.12:1 spreekt van het volledig overgeven van jezelf – met name wordt het lichaam genoemd – aan God. Hiermee ging Paulus zeer radicaal in tegen het Griekse (en moderne) denken, waarin het denken een te grote plaats heeft en het lichamelijke onderbelicht is. Men merke hierbij op dat juist het lichaam sterk verbonden is met de emoties. De verandering van het denken en handelen komt bij Paulus dus voort uit de fysieke en emotionele overgave aan God – een in deze benadering dikwijls onderbelicht aspect!

Daarmee kom ik op de tweede benadering, die zag dat veel mensen wel goed willen en goed denken, maar door emotionele 'wonden' toch verkeerd handelen. Een basis voor de tweede benadering vinden we historisch in bijvoorbeeld die tak van de psychiatrie en de verslavingszorg, waar men oog kreeg voor het fenomeen dat bepaalde problemen zich herhalen door de geslachten heen. Men ging de onderlinge dynamica in gezinnen bestuderen en kwam tot de conclusie dat kinderen sterk gevormd worden door hun

vroege ervaringen en de 'cultuur' van het gezin waarin ze opgroeien. Dit leidde tot een systeemtheoretische benadering, met een zekere dosis determinisme (mijn omgeving heeft tot op zekere hoogte bepaald hoe ik nu ben). Veel christen-psychologen en counselors hebben deze benadering als hun voornaamste insteek gekozen. Elementen hiervan kom ik duidelijk tegen bij John Bradshaw, David Seamands, Sandra Wilson, Paul D. Meier & Frank B. Minirth, en vele anderen. Hieronder zijn veel mensen die, al vóór ze christen waren, actief waren in de psychologie of psychotherapie. Opvallend is ook het aantal vrouwelijke hulpverleners die varianten van deze benadering voorstaan: Paula Sandford, Melody Beattie en in beperkte zin Leanne Payne. Volgens mij komt dat o.a. doordat vrouwen meer open staan voor hulp van buiten af en meer oog hebben voor het relationele en het emotionele aspect (wat hier als verwond wordt gezien en als van buiten af herstel nodig hebbend). Ook opvallend vind ik het aantal 'ervaringsdeskundigen' onder de schrijvers in deze categorie. Hun – veelal traumatische – ervaringen en hoe God hen daar met hulp van anderen uit gehaald heeft of van heeft genezen, geeft hun visie een zeker realisme. Het gevaar van deze benadering schuilt erin dat het gemakkelijk is om heel lang in 'de pijn van vroeger' te blijven steken.

De derde benadering is meer in bepaalde gemeenten en groepen te vinden waar

deze wordt gepraktiseerd (bijv. de *Kracht van Omhoog* gemeenten), dan dat deze benadering veel in de herstel-gerichte literatuur is terug te vinden. Een duidelijke vertegenwoordiger van deze visie in Nederland was de Pinkster-voorganger Jo (J.E.) van den Brink. Internationaal is Peter Horrobin een bekende vertegenwoordiger. Zij hebben deze kant van de zaak duidelijk 'op de christelijke agenda gezet'. Omdat met name van den Brink de natuurlijke geneigdheid van de mens tot de zonde afwees, werd alle narigheid en alle verleiding tot zonde gezien in een context van geestelijke strijd.

Elementen van deze visie kwam ik ook tegen bij schrijvers als Neil Anderson. De geestelijke wereld van God en de engelen en demonen is een realiteit. Het boek Job en ook Daniël laten dat overduidelijk zien. Ook zien we het terug in de loop van Jezus' bediening toen hij hier op aarde rondwandelde, en in de verslagen van de handelingen van de eerste apostelen. Er zijn mensen die problemen hebben die vooral bepaald worden doordat geestelijke machten (demonen) enigerlei (soms grote) mate van invloed in hun leven hebben. Bevrijdingspastoraat lijkt dan de aangegeven weg. Het punt is alleen dat dit vaak interacteert met de vorige twee aspecten van problemen: verkeerde gedachten en verwonde emoties. Als iemand bevrijd wordt, maar de demonen 'een voet' blijft geven in zijn of haar leven door zijn/haar emotionele wonden of verkeerde denkpatronen, dan kun je dus bezig blijven met bevrijden – het blijft 'dwijlen met de kraan open'.

Er zijn veel mensen geweest die een relatie hebben willen leggen tussen deze

benaderingen of die van elk of van twee van deze benaderingen elementen hebben genomen om tot een nieuwe benadering te komen. Ik heb dit sterk gezien bij Bruce Thompson, die in zijn 'Muren van ons hart' -programma enerzijds over onze emotionele verwondheid spreekt, en anderzijds duidelijk een vrij cognitief-behaviouristische benadering kiest voor herstel.

Anderen hebben zich juist heel duidelijk afgezet tegen één van deze benaderingen. In zekere zin zie ik bijvoorbeeld het eerdergenoemde werk van Adams juist als een reactie op de tweede benadering uit de psychologie (Adams verzet zich vrij expliciet tegen theorieën over emotionele verwondheid, die hij – moralistisch en abusievelijk – in verband brengt met 'je verantwoordelijkheid niet nemen').

Geven deze benaderingen voldoende basis voor de christelijke counseling?

De hierboven ruw geschetste benaderingen worden allemaal op basis van Bijbelgedeelten gemotiveerd en 'werken' allemaal in een aantal gevallen, terwijl in andere hun tekortkomingen blijken. Confrontatie met hun emotionele verwondheid kan mensen een hulpeloos gevoel geven als niet parallel voldoende aan hun veiligheid en vaardigheden is gewerkt. Het determinisme van de systeemtheorie kan ons –onbedoeld!– maken tot slachtoffer van onze achtergrond – passief en hulpeloos. De nadruk op onze eigen verantwoordelijkheid in de eerste benadering werkt soms goed bij mensen die niet of niet sterk getraumatiseerd zijn – mensen wiens wil niet gebroken is en die emotioneel en relationeel nog vrij goed kunnen

We willen instant-oplossingen die we liefst volledig zelfstandig kunnen toepassen.

functioneren. De sterker getraumatiseerde drijft zij echter juist tot wanhoop doordat zijn of haar relationele en/of emotionele verwondheid een positief functioneren telkens weer lijken te ondermijnen. De drie genoemde benaderingen hebben in de kern van de zaak één ding gemeen: ze richten zich er in de eerste plaats op om zelf zo snel mogelijk de hulpvrager te verlossen uit zijn of haar probleem. Ze willen de hulpvrager helpen, weer goed in deze maatschappij te kunnen functioneren. Impliciet gaan ze er daarbij van uit dat het vooral erg belangrijk is om als mens functioneel te zijn. De hulpgever moet functioneel zijn in zijn of haar hulp en de hulpvrager moet zo snel mogelijk weer goed kunnen functioneren in de maatschappij. Het is de vraag of dit zo is. Is onze waarde afhankelijk van onze individuele prestatie? Veel christenen zeggen dat dit zo is, en refereren bijvoorbeeld aan het laatste oordeel waar we ontvangen wat we gezaaid hebben. Echter, juist in dat laatste oordeel zal Jezus ook van mensen die veel christelijk werk gedaan hebben, zeggen: "Ik ken u niet". Bij dat "Ik ken u niet" refereert Jezus aan een persoonlijke en relationele, en niet zozeer aan een functionele dimensie in ons bestaan. Mijns inziens terecht heeft – onder anderen – Anna Terruwe aangetoond dat juist het functioneel-gerichte aanleiding kan zijn tot veel problemen (zoals de door haar beschreven frustratieneurose)⁵. Als ik

de Evangeliën lees, zie ik dat het bij Jezus in de eerste plaats gaat om de open relatie met Hem, en pas daarna om de functionele aspecten.

Een ander probleem van deze benaderingen is de ongelijkwaardigheid die vaak gecreëerd wordt tussen hulpverlener en hulpvrager. De hulpverlener weet wat goed is voor de hulpvrager. Hij staat boven de hulpvrager. Bijbels gezien is er geen basis voor een dergelijke benadering. In mijn ervaring blijkt ook telkens weer dat de hulpvrager vaak beschikt over essentiële 'sleutels' voor de deuren naar herstel – bijvoorbeeld dingen die God hem of haar al persoonlijk heeft laten zien door Zijn Woord.

Het evenwicht tussen de drie visies blijkt ook moeilijk te vinden te zijn.

Blijkbaar zitten er aan herstel verschillende aspecten. We zoeken dus naar een benadering met oog voor emotionele wonden, noodzaak van 'nieuw denken', 'nieuw handelen' en moreel-geestelijke aspecten, en aspecten van geestelijke strijd en bevrijding. De vraag is: hoe vinden we daarin steeds weer de goede weg?

Een andere benadering

Persoonlijk denk ik dat we hier alleen uitkomen door juist niet bij de confidant en zijn of haar problemen te beginnen; door niet zo geconcentreerd te zijn op het uit de weg ruimen van een 'probleem'. Als ik naar de Bijbel luister, dan begint

Die bij God en Zijn initiatief om ons, mensen, te maken. Ook de Evangeliën beginnen in feite bij Jezus. In Jezus' benadering van mensen met problemen zie ik een heelheid, een volledigheid. Hij keek verder dan het manifeste probleem. Hij keek naar de persoon, en wel specifiek naar de persoon in relatie met God en anderen. Daarbij gaat Hij dan ook wel in op de moreel-geestelijke aspecten, de aspecten van emotionele verwondheid en die van vernieuwing van denken en van gedrag, maar dat alles lijkt op de tweede plaats te komen. Bij wie kunnen we beter terecht dan bij Hem en bij Zijn Woord? Wat zegt de Bijbel ten aanzien van problemen? Hij roept ons op, te zien op Christus, de Leidsman en Voleinder van ons functioneren in relatie met God (mijn vertaling van het woord 'geloof' – Hebr. 12:2). Paulus was hiervan zózeer doordrongen dat hij zei niets anders te willen weten (geen andere theorie of filosofie te willen aanhangen) dan **Christus alleen** (1 Cor. 2:2). Jezus zelf werkte niet volgens een vast schema, een filosofie, of een bepaalde methodiek. Er zijn verschillende gevallen waarin Hij iemand geneest van blindheid, en elke keer lijkt Hij op een andere manier te werk te gaan. Wat deed Hij dan wel, wat was dan wel Zijn leidende 'motto'? Hij zegt er zelf over: "Ik doe wat Ik de Vader zie doen" (Joh. 5:19-20). Dit brengt ons op het punt waar de schoen wringt: op het punt dat we onze volle-

dige afhankelijkheid van God moeten en mogen erkennen. Dát – en niets minder – is nu juist ook Gods doel met een ieder van ons. Te functioneren zoals een (klein) kind, dat zijn bestaansrecht louter ontleent aan het gewild en geliefd zijn door de ouders (existentiële waarde), en niet aan zijn functioneren (functionele waarde). Een kind dat zeker is in en door die liefde van de ouders. Dat zich tot pappa en mamma wendt voor eten, en ook voor emotionele steun, voorbeelden voor het denken en handelen, etc..

Het lastige is, dat we dit in onze overspannen maatschappij niet gewend zijn. We willen geen problemen voelen. We willen niet tijdenlang ergens mee lopen te worstelen. We willen instant-oplossingen die we liefst volledig zelfstandig kunnen toepassen.

Maar dat is niet waar God in de eerste plaats met ons naar toe wil.

Hét probleem van de mens is dat we die intimiteit in de omgang met God zijn kwijtgeraakt. En dat brengt me bij de titel van dit stuk.

Oppervlakkig gezien zijn we die intimiteit kwijtgeraakt door vier dingen: door zonde, leugens, pijn en gebondenheid. Het begon bij Adam en Eva met leugens en zonde: het gehoor geven aan leugens over Gods bedoelingen met hen, over Gods liefde; en daaropvolgend zelf het roer in handen nemen wat uitmondde in de overtreding, het afwijken van wat God gezegd had. Toen kwam de pijn en de schaamte, de vervreemding van God, van elkaar en van zichzelf. Toen God hen weer benaderde, vluchtten ze achter de struiken, ze verborgen zich, verontschuldigen zich met nieuwe leugens. Ze waren gebonden geworden aan de zonde, de pijn en de leugens – aan de overheersing door de duivel en zijn duistere rijk. Sindsdien is dit steeds weer het patroon: schaamte en pijn als gevolg van het afwijken van Gods bedoelingen, leiden ertoe dat anderen tot slachtoffer worden gemaakt. Hierbij wordt intensief gebruik gemaakt van leugens. De meeste mensen gaan niet tot het licht, zegt de Bijbel. Maar halleluja, er is een uitweg door Jezus Christus.

Het kernprobleem zat niet in wat Adam en Eva deden, maar in het feit, dat ze hun hart afsloten voor God, en leugens over Zijn pure karakter geloofden. Het kernprobleem heeft dus te maken met de mate waarin we ons hart afsluiten of openstellen voor God. Wij kunnen terugkomen op het besluit van Adam en Eva om hun hart af te sluiten, en ons bekeren tot Jezus. Ondanks onze zonde en schaamte en pijn en eventuele gebondenheid, kunnen we veilig tot Hem en via Hem tot de Vader gaan. Hij nodigt ons uit om ons leven open te leggen voor Hem, met alle duisternis die er in is. We mogen

leren schuilen bij Hem. We mogen leren dat Hij "... geen mens [is], dat Hij liegen zou" (Num. 23:19; vgl. Hebr. 6:18). Hij is **Eén**, zegt de Bijbel, en honderd procent puur. In de veiligheid die we bij Hem stap voor stap mogen gaan leren ervaren, kan Hij aan ons gaan werken en ons herstellen – moreel, emotioneel, qua denken en handelen én bevrijd van geestelijke bindingen of invloeden van demonen. Zó komt alles in ons leven op de door God bedoelde plek. De pastoraal werker wordt dan in afhankelijkheid een 'verlengstuk' van de Heilige Geest. Hij of zij weet dat elk mens uniek is en zal Gods leiding willen volgen. Hij of zij wordt zo 'Gods handen en voeten' hier op aarde om Gods werk a.h.w. tastbaar te maken. Zijn of haar taak is dan niet om een probleem zo snel mogelijk de wereld uit te helpen, maar zichzelf en daardoor ook de ander te verbinden met God.

Ik kom variaties op dit uitgangspunt onder andere tegen bij Leanne Payne in haar gebeds-pastorale benadering, en bij Téo van der Weele, in wat hij noemt *Zegenend Helpen*⁶. De *Zegenend Helpen* -benadering besteedt aandacht aan de wonden uit het verleden, maar begint niet bij die wonden en disfunctionaliteiten in onze achtergrond en niet bij onze verantwoordelijkheden. Deze benadering helpt mensen om er in de eerste plaats van uit te gaan dat God met iedereen een plan heeft en met iedereen bezig wil zijn om dat plan uit te voeren. Je zou kunnen zeggen: God is met herstel bezig en de pastoraal werker mag zich daarbij aansluiten. Dit maakt de pastoraal werker heel expliciet afhankelijk van God.

Ook kom ik dit uitgangspunt tegen in de benadering van Jim Wilder. Met een beroep op de Bijbel én recente neurologische inzichten concludeert Jim Wilder bijvoorbeeld dat het samen met God en anderen beleven van vreugde bijzonder heilzaam kan werken in ons leven – vaak nog heilzamer dan allerlei therapie bij elkaar.

Is alle andere Bijbelse en psychologische kennis dan waardeloos? Ik heb gezien dat dit zeker niet zo is! We hebben onder meer enige kennis – voorbeelden – nodig om het spectrum aan mogelijkheden te zien. Ik heb veel voorbeelden gezien van mensen die dieper in de problemen terecht waren gekomen doordat anderen gedacht hadden hen zonder goede kennis of inzicht te kunnen helpen. Kennis en inzichten kunnen ons helpen te zien waar iemand nu juist moeite mee heeft, of mogelijkheden te zien die voor die persoon geschikt zijn. Een eenvoudig voorbeeld om dit duidelijk te maken: Als we ons alleen maar bewust zijn dat we vóór- of achteruit kunnen, dan kunnen we als het ware van God geen ander antwoord ont-

vangen dan "ga vooruit" of "ga achteruit". Als we zien, dat er ook de mogelijkheid is, om opzij te gaan, staan we ook voor dat antwoord open. Daarom geloof ik sterk in het nut van voorlichting en het stimuleren van wat ik noem: 'exploreren' – nagaan of er nog andere alternatieven zijn (zie ook mijn artikel over het luisteren, op www.12accede.nl). Maar kennis, methoden en modellen leiden ons niet uit onze problemen. Ik noem het soort pastoraat wat puur probleem-gericht is ook wel 'vang de rat' -pastoraat. De confident heeft een rat in zijn of haar kelder en die moet zo snel mogelijk gevangen worden, want we zijn bang voor ratten. Op deze manier kan angst voor het probleem een grote rol gaan spelen in onze hulpverlening. Angst heeft de neiging onze blik te vernauwen. We raken dan gemakkelijk gevangen in één of andere (tunnel)visie. Visies zoals hierboven in de eerste alinea's geschetst onder de kop: 'enkele gangbare zienswijzen' zijn 'slechts' hulpmiddelen; net als de schroevendraaier en de hamer van de timmerman. Erg nuttig, maar zonder De Timmerman heb je aan alleen een hamer niet veel (zie ook mijn artikel 'Het modernisme en de vrienden van Job' op www.12accede.nl). De uitdaging voor ons is om samen te werken met Hem; Hem het laatste woord te geven –of Hij in deze situatie een hamer of liever een schroevendraaier gebruikt!

Het gaat uiteindelijk om de relatie. Onze relatie met God en met elkaar is belangrijker dan het oplossen van 'problemen'. God is erop uit om ons volledig tot bloei te laten komen. ... Dat zinnetje schrijf ik hier zo eenvoudig: God is erop uit om ons volledig tot bloei te laten komen... Als ik de diepte daarvan tot me door laat dringen, duizelt 't me en word ik er bijna verlegen van! De Almachtige, Schepper van hemel en aarde, is in mij, kleine sterveling, geïnteresseerd. Sterker nog: ondanks het feit dat wij Hem liever op afstand hielden, liever onze eigen weg gingen en Hem daardoor klap na klap in Zijn gezicht gaven – ondanks dat alles stuurde Hij Zijn Zoon om in onze plaats te lijden en sterven. Dat alles met als doel: ons weer met Hem te kunnen verenigen! Dat is bijna te groot voor woorden!

Bijna nog groter is het feit dat Jezus ook weer opstond uit de dood en ons daarbij als het ware 'meetrok' uit de dood en alle rottigheid die daaraan vastkleeft. In het leren uitleven van de relatie met God en elkaar ligt vrede – we kunnen daardoor emotioneel ook meer rottigheid aan – en levensvreugde. Het is het doel van ons leven! Wat een voorrecht om daar – ook als pastoraal werker – in de eerste plaats op gericht te zijn en bescheiden aan mee te mogen werken! God te volgen in Zijn liefdevolle werk in onszelf én in de ander!

Het is iets wat in onze maatschappij niet meer zo bekend is, maar in de bijbelse maatschappij deed je de schoenen van je voeten als je iemand onder ogen kwam tegen wie je in figuurlijke zin opkeek, iemand die je veel respect waardig achtte. Toen God door de brandende braamstruik heen tot Mozes sprak, deed deze zijn schoenen van zijn voeten. Soms, in het pastorale werk, heb ik ook de neiging om mijn schoenen van mijn voeten te doen uit diep respect en ontzag voor God omdat ik zo onder de indruk raak van de liefde en zorg die Hij heeft voor mensen zoals ikzelf, die er vaak een potje van gemaakt hebben! **Hij is werkelijk onze hoop! Ook in het pastoraat!**

Dit artikel laat zich eigenlijk kort samenvatten:

Er zijn uiteenlopende visies ten aanzien van het pastoraat, maar ten diepste gaat het in het pastoraat niet om een methode of een bepaalde visie. Het gaat in het

Hij is werkelijk onze hoop! Ook in het pastoraat!

pastoraat (letterlijk: *herderlijke zorg*) om **de relatie met De Goede Herder!** Brede kennis van visies en methoden is nuttig als zij flexibel en onderworpen is aan de leiding van die Goede Herder! Hij wil niet anders dan ons zegenen en bij uitstek biedt Hij uitzicht op echte vrede – in de menselijkerwijs meest lastige situaties. Jezus – zoals Hij hier op aarde wandelde – is ons voorgegaan in een leven en –pastoraal– werken in afhankelijkheid van God de Vader. Hij wil dat ook in ons uitwerken, als wij Hem dat toestaan.

Naschrift

Wat mij opvalt, is hoeveel verdedigers van één van de eerste drie visies op latere leeftijd overgeschakeld zijn op de vierde benadering. Als voorbeeld: Larry Crabb kwam vanuit een sterk psychologisch ingekleurd denken met veel elementen van de eerste twee visies – en wel met name de eerste – en schoof in de jaren '90 met

o.a. de publicatie van zijn boek *Verbondenheid* duidelijk op naar de vierde. De eerste boeken van Seamands bevatten relatief veel aspecten van de tweede visie, het latere *Genezende genade* meer van de vierde. Zo zijn er meer voorbeelden te geven. Al deze ervaren pastoraal werkers en psychologen kwamen er in de loop van de tijd achter, dat de kern van herstel en pastoraal werk niet zit in een bepaalde benadering, maar vooral zit in de relatie: de relatie van de pastoraal werker of counselor met God, die van de confident met God, en de onderlinge relatie van confident en counselor en ten slotte de relaties van beiden met anderen. Dat maakte dit stuk over benaderingen ook lastig te schrijven; het wordt zo snel een soort contradictio in terminus, of als een dier dat in z'n eigen staart dreigt te bijten...

André H. Roosma

Voetnoten:

- 1 Er is een heel spectrum aan benaderingen en modellen. Een groter aantal ervan heb ik op een rijtje gezet in het Engelstalige document: 'Pluriformous and multi-colored christian counseling - a variety of approaches and views' (op www.12accede.org).
- 2 De meest duidelijke exponent van deze benadering vind ik Jay E. Adams. Ook bij Walter Barrett en Jef DeVriese van het Belgisch/ Nederlandse Centrum voor Pastorale Counseling zie ik deze visie sterk terugkomen. Elementen van deze visie kwam ik tegen in het bekende boek van Bruce Thompson, in de boeken over het stellen van grenzen van Henry Cloud en John Townsend en in vroege uitgaven van Larry Crabb.

Literatuur:

Jay E. Adams, *Bijbels Pastoraat – Basis van Christelijke hulpverlening*, Verbo, J.N. Voorhoeve, Den Haag NL, 1982 (vertaling, door R. Schoonhoven en J.T. Schaafsma, van: *Competent to Counsel*, Baker Book House, Grand Rapids MI USA, 1970).

Jay E. Adams, *The Big Umbrella ... and other essays and addresses on christian counseling*, Baker Book House, Grand Rapids MI USA, 1972.

Jay E. Adams, *Ready to Restore*, Baker Book House, Grand Rapids MI USA, 1981.

Walter Barrett, *Jef De Vriese, Helpen met de Bijbel – inleiding tot pastorale counseling*, Gideon, Hoornaar NL, 1986.

Henry Cloud, John Townsend, *Grenzen – wanneer zeg ik ja, wanneer zeg ik nee, hoe bepaal ik mijn eigen grenzen*, Koinonia, 1998; ISBN: 90-76193-01-0 (vertaling, door Marionne L. Lufting-Heijna, van: *Boundaries - When to say YES, when to say NO, to take control of your life*, Zondervan, Grand Rapids Michigan USA, 1992 (Strand Publishing, Sydney, Australia, 1996)).

Lawrence J. Crabb Jr, *Principes voor Bijbels pastoraat – De gemeente als hulpverlener*, Gideon, Hoornaar, NL, 1987; ISBN 90 6067 387 5 (vertaling, door Hans Cornelder, van: *Basic Principles of Biblical Counseling*, Zondervan USA, 1975).

Larry Crabb, *Mensen begrijpen – Een Bijbelse visie op elkaar helpen en raadgeven*, Navigatorboeken, Driebergen NL, 1997; ISBN: 9070656779 (vertaling, door Paul de Gier, van: *Lawrence Crabb, Understanding People – deep longings for relationship*, Marshall Pickering / Zondervan, Grand Rapids MI USA, 1987).

William Backus, *Telling the Truth to Troubled People – a manual for christian counselors*, (Telling the Truth-series), Bethany House, Minneapolis MN, USA, 1985. Noot: Alle nadruk voor herstel ligt hier op het afleggen van 'leugens', zoals: 'ik ben waarde-loos', en ze vervangen door 'Gods waarheden', zoals (in dit voorbeeld): 'ik ben waardevol voor God'.

- 3 Verschillende aspecten van deze benadering vind ik o.m. terug in de onderstaande boeken (naast boeken van christelijke auteurs noem ik hier ook boeken van niet-christelijke schrijvers die populair zijn bij veel christen-hulpverleners):
Edwin H. Friedman, *Van geslacht op geslacht, systeemprocessen in kerk en synagoge*, Ekklesia, Gorinchem, 1999; ISBN 90-75569-07-6 (vertaling, door D. Ferwerda-Arends, van: *Generation to Generation: Family Process in Church and Synagogue*, The Guilford Press, New York, 1985).
- Hans Groeneboer, *Op de schouders van ouders – In vrijheid verbonden*, Koinonia, Hoogblokland, 2003; ISBN 90 76193 09 6.
- Susan Forward (met Craig Buck), *Eindelijk je eigen leven leiden – Loskomen van een beschadigde jeugd*, Pandora (Contact) / Kosmos, Utrecht, 1990, 1997 (vertaling, door Liesbeth Kramer-Plokker, bewerking door Heleen Niemeyer, van: *Toxic Parents*, 1989, 1997).
- John Bradshaw, *Vrij van Schaamte – Van pijn naar levenskracht*, Ankh Hermes, Deventer NL, 1996 (vertaling, door Vivian Franken, van: *Healing the shame that binds you*, Health Communications, Deerfield Beach Florida USA, 1988).
- Dan B. Allender, *Voor het leven getekend? – Hoop voor slachtoffers van seksueel misbruik*, Navigator Boeken / Novapress, Driebergen NL, 1995; ISBN 90-6318-203-1 (vertaling, door Andrea Blok, van: *The Wounded Heart*, Navpress, Colorado Springs Colorado USA, 1990).
- Mary Pytches, *Bevrijdend Heil – Een handboek voor innerlijke heelwording*, Stg. 'Vuur', Utrecht, 1990 (vertaling, door J. Hendriks, van: *Set My People Free: inner healing in the local church*, Hodder & Stoughton, London, 1987).
- Mary Pytches, *Yesterday's Child – Understanding & healing present problems by examining the past*, Hodder & Stoughton, London, 1990; ISBN 0 340 52273 9.
- David A. Seamands, *Genezing van beschadigde emoties*, Gideon, Hoornaar NL, 1983 (vertaling, door J.H. Cornelder, van: *Healing for damaged emotions*, Scripture Press / Victor Books, SP Publications, USA, 1981).
- David A. Seamands, *Groeien naar volwassenheid – een vervolg op 'Genezing van beschadigde emoties'*, Gideon, Hoornaar NL, 1986 (vertaling, door J.A.P. Bongaards & L.F.Stolk van: *Putting away childish things*, Scripture Press, USA, 198x).
- Marrie van der Feen - de Muynck, *Het doet pijn van binnen. Oorzaak en gevolg van incest; suggesties voor hulp aan incestslachtoffers*, Stg.

Petra, Middelburg, 1991.

Valerie J. McIntyre, Schapen in Wolfskleren - Genezing voor relaties die door onbewuste 'overdracht' kapotgaan, Navigators, 2003; ISBN 90-76596-336; (vertaling, door Martin Tensen, van: Sheep in Wolves' Clothing - How unseen need destroys friendship and community and what to do about it, Pastoral Care Ministries / Hamewith Books - Baker Book House, Grand Rapids MI USA, 1996/1999).

Sandra D. Wilson, Counseling Adult Children of Alcoholics, (ACOA's), Resources for Christian Counseling Vol.21 (ed. Gary Collins), Word Books, Dallas USA, 1989.

Sandra D. Wilson, Hurt people hurt people - (Gewonde mensen wonden mensen) - When your pain causes you to hurt those you love / Hope and healing for yourself and your relationships, Thomas Nelson, Nashville Tennessee USA, 1993.

Robert Hemfelt, Frank Minirth, Paul Meier, Love is a Choice - Recovery for codependent relationships, Minirth-Meier series, Thomas Nelson, Nashville Tennessee, USA, 1989.

Bruce Thompson, Muren van mijn hart, Gideon, Hoornaar, 1990 (vertaling van: Walls of my heart, Crown Ministries Intl, USA 1989).

Noot: In dit boek vinden we een mengvorm van m.n. de eerste twee visies. Bruce Thompson geeft ons feilloos aan hoe onze oude zelfbeschermingsmechanismen (de oude 'muren van ons hart') meestal niet in lijn met Gods aanwijzingen zijn gebouwd. Ze zijn gebouwd op de scheve fundamenten van afwijzing, haat en minachting. De gevolgen zijn dat we lijden en dat we de rottigheid en 't gif wat we zelf ontvangen hebben ook weer doorgeven aan onze omgeving. We hebben daarom nieuwe muren nodig, die ons goed beschermen én heilzaam zijn voor onszelf en onze omgeving. Dat bereiken we alleen als we ze in lijn met Gods aanwijzingen bouwen. Zie ook mijn artikel: 'Op de vlucht voor je verleden?' op www.12accede.nl - waarin ik het herbouwen van de muren van Jeruzalem onder Ezra en Nehemia als metafoor gebruik voor emotioneel herstel.

Zie bijv. ook de seculiere herstel-na-seksueel-misbruik literatuur, zoals:

Ellen Bass, Laura Davis, The courage to heal - A guide for women survivors of child sexual abuse, (Updated 3rd ed.) Harper Perennial, New York USA, 1988 (1994).

Laura Davis, The courage to heal workbook - for women and men survivors of child sexual abuse, Harper Perennial, New York USA, 1990.

Mike Lew, Victims no longer - Men recovering from incest and other sexual child abuse, (with a foreword by Ellen Bass), Nevraumont Publ. / Harper Collins, New York NY USA, 1988/1990.

4 Deze visie is bijv. vertegenwoordigd in:

J.E. van den Brink, De sleutels van het Koninkrijk der Hemelen, Rhemaprint, ongedateerd. Opmerking hierbij: in dit boekje is de drang om te over-simplificeren (lees: de boel menselijk 'beheersbaar' te maken) wel heel duidelijk aanwezig!

Peter Horrobin, Healing through deliverance (2

delen), Sovereign World, Chichester, 1991 (nieuwe editie: Healing through deliverance 1: The Foundation of Deliverance Ministry en: 2: The Practice of Deliverance Ministry, Chosen Books, 2003; ISBN: 0800793250 resp. 0800793293).

Van dit gedachtegoed vind ik ook elementen terug in een aantal wat meer gebalanceerde werken, zoals:

Neil T. Anderson, Victory over the darkness - realizing the power of your identity in Christ, Regal Books, Ventura California, USA, 1990.

Neil T. Anderson, De Bevrijder - reken af met dwingende gedachten, onredelijke gevoelens, onbedwingbare zonden, Gideon, Hoornaar NL, 1994 (vertaling, door Dieta Huigen-Malenstein en Gerrit Hoekstra, van: The Bondage breaker - overcoming negative thoughts, irrational feelings, habitual sins, Harvest House Publ, Eugene Oregon USA, 1990/1993). Noot: Zoals de titel al duidelijk aangeeft, bevat dit boek ook aspecten uit de eerste categorie.

Derek Prince, Zegen of Vloek - "Aan u de keus", Gideon, Hoornaar, 1991 (vertaling, door L.A. Degenhardt, van: Blessing or Curse, Word, UK / Chosen Books, USA, 1990).

5 Zie onder meer:

Anna A.A. Terruwe, De Frustratieneurose, 1e druk: J.J. Romen & Zonen, Roermond NL, 1962 / 6e druk: De Tijdstroom, Lochem NL, 1988 / laatste druk: Bosch & Keunig (Combo: 035-5482401) 1993.

Anna A.A. Terruwe, Geef mij je hand - over bevestiging, sleutel van menselijk geluk, De Tijdstroom, Lochem NL, 1972.

6 Zie onder meer:

Téo J. van der Weele, Zegenend Helpen - Een studie over het zegenen van hulpvragers als onderdeel van pastorale zorg, eigen uitgave van de auteur, Harderwijk NL, 1991; ISBN 90-800936-1-0.

Teo J. van der Weele, De kracht van vrede - hulpverlening aan slachtoffers van sexueel geweld, een evangelisch/charismatische benadering, Eigen uitg. van de auteur, 1990.

Teo J. van der Weele, Dus... ik ben niet GEK. Hulpverlening aan incestslachtoffers, een pastorale/inter-culturele benadering, Eigen uitg. van de auteur / Stichting ZON, Harderwijk NL, 1992, ISBN 90-800936-2-9.

Téo van der Weele, Vrede doet bloeien, Importantia, Dordrecht NL, 2002 (ook beschikbaar in het Engels, Duits, Frans en Fins).

André de Haan, "Nou, het beste..." - Over zegenen gesproken, Filippus, Arnhem NL, 1999; ISBN 90-71078-94-9.

Rens Filius, "Pastorale Counseling", 'Zegenend Helpen' en de vraag naar een christelijke methode in het pastoraat", Cahier (Christelijk Studiecentrum (ICS), Nr.20, jaargang 7 nr.3, dec. 1993, p.41-50.

E. James Wilder, James G. Friesen, Anne M. Bierling, Rick Koepcke, Maribeth Poole, Leven naar Gods plan, De Hoop (m.m.v. Oogst Publicaties), Dordrecht, 2004; ISBN 90-73743-19-2 (vertaling van: The Life Model - Living from the Heart Jesus Gave You - The Essentials of Christian Living, en: Bringing the Life Model to Life - The LIFE Model Study Guide for Individuals and Small Groups,

pastoraat in de toekomst, Oase - Lannoo, Tielt B, 1989 (vertaling, door Margreet Stelling, van: In the Name of Jesus – reflections on Christian leadership, Crossroad, New York USA, 198x). Larry Crabb, Verbondenheid, Navigator Boeken / Medema, Driebergen / Vaassen, 1998; (vertaling, door Rob van Stormbroek, van: Connecting – Healing for ourselves and our relationships; a radical vision, Word Publishing, Nashville Tennessee USA, 1997). Larry Crabb & Dan Allender, Bemoedigen doet goed – De pastorale opdracht van de gemeente, Navigatorboeken, Driebergen NL, 1995; ISBN: 9070656655; (vertaling, door Evert W. van der Poll, van: Encouragement, the key to caring, Zondervan Grand Rapids MI USA, 1984). Brennan Manning, Het Zwervers-Evangelie, Navigator-boeken, Driebergen, NL, 2002; ISBN 90-76596-42-6 (vertaling van: The Ragamuffin Gospel – embracing the unconditional love of God, Multnoma Books / Questar, Sisters Oregon USA, 1990 / SP Trust - Alpha, Aylesbury Bucks GB, 1997). Brennan Manning, Kind aan huis – Verlangen

naar intimiteit met God; Navigator Boeken, ISBN: 9076596417 (vertaling van: Abba's Child – the cry of the heart for intimate belonging, NavPress, Colorado USA, 1994). Jerry Cook, Liefde, aanvaarding en vergeving – Hoe de gemeente aan de wereld kan laten zien wat het Lichaam van Christus is, Gideon, Hoornaar, 1982; ISBN 90 6067 215 1 (vertaling, door J.H. Cornelder, van: Love, Acceptance and Forgiveness, Gospel Lit. Int'l, USA, 1981). David A. Seamands, Genezende Genade – bevrijding van prestatiedwang, SP Publications, Colorado Springs USA / Shalom Books, Putten NL, 1991/1998. Info: Shalombooks@wxs.nl (vertaling van: Freedom from the Performance Trap – Letting Go of the Need to Achieve (earlier editions titled: Healing Grace), Victor Books, SP Publications, USA, 1988). John Townsend, Hiding from Love (We all long to be cared for, but we prevent it by –) – How to change the withdrawal patterns that isolate and imprison you, NavPress, USA, 1991 / Scripture Press, Amersham-on-the-Hill, Bucks, England, 1992. ISBN 1-872059-68-6.

Shepherd's House, Pasadena, CA, USA, 1999 resp. 2000).

E. James Wilder, The Red Dragon Cast Down – A Redemptive Approach to the Occult and Satanism, Chosen (Baker Book House), Grand Rapids, MI, 1999; ISBN 0-8007-9270-X. Noot: Ogenschijnlijk – gezien de titel – lijkt dit boek in de derde groep thuis te horen. Inhoudelijk blijkt echter dat Jim Wilder hier een duidelijk meer op Christus en onderling bevestigende relaties gerichte weg gaat. Dat maakt dit voor mij tot een uniek boek over dit onderwerp!

Zie ook de artikelen van Jim Wilder in eerdere uitgaven van Promise, zoals: 'Bindingen', 'Verslaving en Volwassenheid' en 'iets meer over zijn bronnen' (alle op www.stichting-promise.nl).

Leanne Payne, Herstel van identiteit door genezend gebed, Navigator Boeken, 2000; ISBN: 9070656957 (vertaling, door Martin Tensen, van: Restoring the Christian soul – through healing prayer (Overcoming the three great barriers to personal and spiritual completion in Christ), Crossway Books, Wheaton Ill USA, 1991).

Leanne Payne, Gods Tegenwoordigheid geneest, Kok Voorhoeve, Kampen NL / Carmelitana, Gent B, 1997. ISBN: 9029714395 (vertaling, door Martin Tensen, van: The Healing Presence, Crossway Books, Wheaton Ill USA / Baker Book House, Grand Rapids MI USA, 1989/1995).

Henri J.M. Nouwen, The Wounded Healer, Doubleday Image Books, New York USA, 1972. ISBN 0-385-14803-8 (Reissue edition: Image Books, 1979)

Henri J.M. Nouwen, In de naam van Jezus – Over

André Roosma

André H. Roosma is van nature een onderzoeker. Hij is dan ook jarenlang in een gerenommeerd Nederlands wetenschappelijk onderzoekscentrum werkzaam geweest.

André is een veelkleurig persoon die gegrepen is door Gods liefde en zorg voor mensen. Dit dateert in feite uit het begin van de jaren '70 toen God Zich aan hem deed kennen via de evangelische studentenbeweging Ichthus, waar André zelf ook veel steun mocht ontvangen. Van daaruit is hij erg geïnteresseerd geraakt in pastoraat en hulpverlening vanuit Bijbels perspectief. Zijn brede pastorale scholing ziet hij als iets waarin juist zijn eigen gebrokenheid en zijn onderweg-zijn door God gebruikt zijn, en als iets waarin God hem stap voor stap geleid heeft. Hierin hebben verschillende mensen en organisaties een rol van betekenis gespeeld: onder andere de International Fellowship of Evangelical Students (eind jaren '70), Stichting Pastorale Hulpverlening Shalom te Geldrop (jaren '80), Jeugd met een Opdracht (1e helft '90-er jaren) en stichting De Kracht van Vrede ('96 - heden). Ook de literatuur is bij André breed aan bod gekomen, evenals diverse korte trainingen en seminars (zoals de Pastoral Care Ministry weken van Leanne Payne en haar team). Enkele jaren geleden heeft André zijn part-time pastorale activiteiten ondergebracht in een eigen praktijk: Accede! (van het Latijn: accedere of het Engels: to accede - instemmen, of toegaan, als tot een troon; het is ook een acroniem voor: Advisering, Christelijke Counseling, Empowerment (bekrachtiging), Development (ontwikkeling) en Educatie). Vanuit gemeenschap, onderzoek en ontwikkeling, wil André in Accede! gericht zijn op pastorale hulpverlening én op advisering, training en bemoediging van andere pastorale werkers. Meer informatie hierover vindt u op zijn Nederlandse website www.12accede.nl ('Achtergronden').

Betoverde voor

Na de vakantie komen mensen met souvenirs naar huis. Argeloos krijgen deze bijzondere voorwerpen een prominente plaats in huis. Als er later op opvallende wijze minder prettige dingen gebeuren, kan men achterdochtig worden. Kunnen voorwerpen met geestelijke kracht geladen worden? En kan die kracht een uitwerking hebben op degene die het voorwerp aanraakt? Veranderen traditionele gebruiken in 'attractie' oftewel onschuldige souvenirs en verliezen ze hun oorspronkelijke betekenis? Bestaan er demonisch besmette voorwerpen of occulte souvenirs als maskers en afgodsbeeldjes, Boeddhabeelden, Wajangpoppen? Als padvinders in de buurt van hun totempaal¹ spelen, worden ze dan daardoor beïnvloed? Komen door het opzetten van een fez of moslimhoed of van een indianen hoofdtooi, demonen van op mijn hoofd ook in mijn hoofd? En anderzijds als een Afrikaan een westers T-shirt aantrekt met een of andere satanische tekst of afbeelding van een antichristelijke persoon als Marilyn Manson, komt die Afrikaan dan daardoor ook onder duistere machten te staan, ook al kent hij die tekst of persoon absoluut niet? Sommigen beweren dat ook foto's en voorwerpen van vorige geliefden 'geestelijk geladen' kunnen zijn. Sommige Mariabeelden blijkt onverwachts bloed te huilen.² Poppen zouden door ingewijden door middel van zegeningen, doop, bezweringen, banspreuken en rituele handelingen met verschillende krachten geladen kunnen worden, waardoor er een onzichtbare band tussen de pop en het geestelijk wezen zou ontstaan.³ Als er geestelijk negatief geladen voorwerpen zijn, is het dan mogelijk om voorwerpen positief op te laden? Kun je voorwerpen door gebeden heiligen of wijden? De Rooms Katholieke Kerk en de Griekse Kerk, kennen het wijwater. Dit is het door de priester gewijde water, bestaande uit (sneeuw)water en soms met olie en zout vermengd tot een sacramenteel gebruik, namelijk tot besprenging van mensen en voorwerpen (bijvoorbeeld het kerkgebouw) ter toewijding aan de geestelijke dienst en ter afwering van boze, duivelse invloeden.⁴ Moeten we dit typeren met syncretisme of animisme, ja toverij? Anima is ziel. Animisme is de leer volgens welke anima of zielestof de drager is van alle levensfuncties en een levensbeschouwing die aan alle dingen anima of bezielheid toekent.⁵ Volgens deze leer is dus alles beziel, en is het niet idioot

om met bomen te praten, zoals prinses Irene doet en leert. Geest en materie zijn onafscheidelijk. 'Gewone' gebruiksvoorwerpen als meubelstukken, schilderijen en kledjes kunnen in bepaalde gevallen wel degelijk occult besmet zijn volgens ds. T. de Ruiter.⁶ Het gaat dan meestal om voorwerpen die een rol hebben gespeeld in spiritistische seances of waarover vervloekingen zijn uitgesproken. Erfstukken van mensen die in de Vrijmetselarij hebben gezeten zijn vaak besmet. Kan een huis behekst zijn omdat daar een toverdokter woonde en daar zijn duistere praktijken uitoefende? Wie kent niet de verhalen van betoverde piramiden? Grafschenners zouden een vloek over zich heen hebben gehaald. Fantasie of feit? Is dit de echte verklaring voor de mysterieuze dood van argeloze archeologen? Bestaan spookhuizen echt? Als in een huis occulte praktijken hebben plaatsgevonden, kan zelfs een heel huis besmet zijn. Lichamelijk en geestelijk welzijn kan hieronder lijden. Zelfs een geheiligd voorwerp als de koperen slang van Mozes⁷, de vergulde houten kist of ark⁸, of de tempel⁹ kan leiden tot afgoderij. Een kerkgebouw is evenmin gevrijwaard van misbruik. Een Bijbel of gebedenboek als bescherming onder je hoofdkussen of op zieke lichaamsdelen leggen, is eveneens afgoderij. En als amulet misbruiken sommigen een kruisje of crucifix om hun nek. Er zijn voorwerpen die geluk moeten brengen. Door een magische formule of spreuk aan toe te voegen worden deze krachtiger. Te onderscheiden vallen mascottes, fetisjen, amuletten en talismans.

Een **mascotte** (komt van *masco* of *maska* wat heks betekent) is een voorwerp of dier, soms ook persoon of engel die als gelukbrengend wordt beschouwd en daarom op plaatsen en gelegenheden wordt aangebracht resp. meegevoerd, waarbij geluk wordt afgeroepen. Voorbeelden: hoefijzer, beschermengel 'Librabis', welke met zijn goudglanzende vleugels en flonkerend sterrenkristal staat voor welvaart en geluk en een poppetje aan de spiegel in de auto.

Een fetisj is een voorwerp van ziekelijke en bijgelovige verering of een (houten) beeldje waaraan magische eigenschappen (bescherming) worden toegeschreven. Een andere lezing: afkomstig van het Latijnse *facticius*, 'kunstig gemaakt'. Met

betrekking tot fetisjen wordt geloofd in een bovenzinnelijke demonische macht in een levenloos voorwerp, een kracht, een wezen, een geest die in dat voorwerp is vastgelegd.¹⁰ In zogenaamde primitieve culturen worden haren, klauwen, tanden, nagels, hoorns, kevers (scarabees), hout, laurier, knoflookstelen als een fetisj gebruikt. De volgende voorbeelden zijn ook in deze moderne tijd in zwang: klavertje vier, paddestoelen, geluksmunten, Japanse Tomagotchi enz.¹¹

Een **amulet** -eigenlijk een synoniem van fetisj: (van *amula* (olieflesje) of *hamal* (hostie); een andere lezing: afkomstig van het Arabische woord *hamalat* dat 'draagband' betekent, soms wordt het ook herleid tot het woord *hamail*, 'zwaardgordel' of 'halssnoer'¹²) is een voorwerp waaraan men heilige macht toeschrijft en dat men bij zich draagt als afweermiddel tegen ziekte, verwonding, betovering, kortom: onheil. Voorbeelden zijn de om de hals gedragen penning, in sommige stammen een piercing, gebedsketting, een dolfijn en zogenaamd geneeskrachtige stenen. Er zijn sierstenen in de handel (!) die worden aangeprezen als panacee (wondermiddel tegen allerlei kwalen). Als u het geloven wilt, zijn er stenen tegen slapeloosheid, zweetvoeten, plankenkoorts, vergiftiging, nachtmerries, epilepsie, enz. enz. Na het tegen betaling opladen met 'supra-mentale energie' of inwijden, beschermen deze tegen machten, ziekten en zelfs tegen nucleaire explosies.¹³ Volgens de antroposofie bestaan er analogieën tussen edelstenen en menselijke vermogens. Bijvoorbeeld: jaspis – reukzin, smaragd – bewegingszin, robijn - intuïtie, enz.. In

Het boze oog ter bescherming

werpen?

Bestaan er
demonisch besmette
voorwerpen?

Turkije heeft 'het boze oog' het gemunt op menselijk geluk. Maar een klein blauw 'oog', een 'nazar bonzuk', een magische, vaak blauwe steen, zou het afweermiddel zijn.¹⁴ Edelmetalen, liefst gedragen in de buurt van het zieke orgaan, zouden ook genezend werken.

De soepsteen die wordt meegekookt, maakt het water in werkelijkheid niet smakelijker. Zo'n steen is een toonbeeld van illusie en zelfbedrog. Hoewel de wonderlijke werking zeer onwaarschijnlijk is, blijkt het soms toch te werken, wat te verklaren is zowel uit een placebo-effect of als een geheimzinnige magische werking. De uitkomst dat iets werkt, heiligt dit middel niet. Hoewel pragmatisme aantrekkelijk is, is het middel menigmaal erger dan de kwaal.

De bio-regulator is een armband om de pols (vaak verguld) met twee bolletjes waartussen een krachtenveld zou bestaan. Deze band is verbonden met de Kosmische Energie, zo wordt gesteld. Aan mensen wordt zo troost geboden, maar ook veel meer: een heilzame werking op hoofdpijn, rugpijn, stotteren, slapeloosheid, lage bloeddruk, rugklachten, doofheid, hooikoorts, maagzuur, darmstoornissen, epilepsie, nerveuze spanningen, enz. Deze bio-regulator moet een jaar lang gedragen worden. Afdoen tijdens sporten of douchen vermindert de werking, dus uit angst laat je dat wel uit je hoofd. De afhankelijkheid leidt tot slavernij en dan wordt deze bio-regulator in feite een slavenketting.¹⁵ En wat te denken van het ingestraalde

water en de kaartjes met liefdesenergie van Jomanda?

'Amulet als 'beschermings-' en 'afweer'-middel tegen onheil of boze geesten bedoeld, brengt juist onder invloed daarvan. In de Bijbel vindt men het in de vorm van oorversierselen, voorhoofdbanden, armbanden, voetkettinkjes, gordels, zegelringen, neusringen enz. (Gen.35:4, Ex.13:18, Jes.3:20). Bij ons in de vorm van een hoefijzer, dat men boven de deurpost spijkt om zich tegen ongeluk te 'beschermen', of dat men op een kaart voor verjaardag of nieuwjaar stuurt. Het is surrogaat voor bescherming in Christus zoeken en op Hem alleen vertrouwen.¹⁶

Een **talisman** (komt van Arabisch *tilasm*, en Grieks **tesma**, is betaling, belasting, religieuze ceremonie, van telein [voltoeien, een zaak afwickelen, voltoeien, offers brengen, offeren¹⁷; een andere lezing: afkomstig van het Arabische woord teesm dat 'wijding', 'consecratie' betekent¹⁸) is bedoeld zowel om gezondheid, geluk, voorspoed aan te brengen als tegen ongeluk te behoeden. Een Hebreeuwse talisman heet 'erew' en is meestal een zakje met heilige aarde uit Palestina.¹⁹ Voorbeelden: paardenharen, een papertje met een spreuk uit de koran, een andere toverspreuk, of zelfs een Bijbelvers in een kinder- of ziekenkamer, auto, enz. Men heeft hier te doen met dezelfde duistere bron: satan, en dezelfde demonische machten als in de zwarte magie, ook al wordt het een en ander nog zo goed gemaoufleerd.²⁰

Tot voorbeelden van werktuigen van de toverij rekent Derek Prince: hoefijzers, geluksmunten, heiligenplaatjes, amuletten, ankhs (kruis met een lus), geboortestenen, gelukshangertjes (bijvoorbeeld voor de verwijdering van wratten), kristaltallen die voor genezing gebruikt worden, hallucinogene drugs, 'heavy metal rock' platen of cassettes, heksetekens, gelukssymbolen, ouija-borden, heidense bescherming biedende of gelukaanbrengende talismannen (sic), of andere religieuze kunstvoorwerpen, plancettes (sic), sterrenbeelden.²¹

Getuigenissen van ervaringen met occulte voorwerpen

* Een vrouw kreeg elke ochtend om negen uur aanvallen. Tijdens zo'n betovering zei een mannelijke stem door haar heen dingen tot pastor Keller die ze onmogelijk uit haar zelf kon weten. Dan sprak ze in Hoog Duits, wat ze anders niet kon spreken. Haar karakter veranderde ook compleet ten kwade. Op een dag zag pastor Keller een kleine leren (tabaks)zak om haar nek. Daarop riep die stem, die zich eerder bekend had gemaakt als een bepaalde zigeuner: 'Laat dit zakje je niet afnemen!'. Toch rukte de pastor het af. In het zakje bleek een papertje met een toverformule (verbond) te zitten. Hierna was de vrouw geheel genezen.²²

* Een collega kon maar niet zwanger worden. Toen vertelde ik haar dat ik met

wicca [hekserij] bezig was en ik voeg haar of ik een talisman voor haar mocht maken. Zij geloofde daar niet in, maar ze vond het goed. Dus maakte ik met een gekleurde doek, kruiden en een spreuk een talisman voor haar. Binnen no time was ze zwanger.²³

* 'Zo liet een boer zijn zoon die kinderverlamming had, door een berucht bezweerder genezen, wat volledig gelukte; maar toen de jongen 16 jaar was, sneed hij zich de halslagaders door zonder enige aanwijsbare reden. De vader vond bij zijn dode zoon een amulet van de bezweerder; het was een leren zakje met daarin een briefje waarop de woorden:

“Deze ziel behoort de duivel toe”.²⁴

* Een doek met vier schitterend geborduurde draken -een erfstuk- kreeg een ereplaats aan de muur van Derek Prince. Maar toen begon hij een ondefinieerbare tegenstand in zijn bediening te ervaren. Na intensief gebed en vasten werd hij bij die draken bepaald. In de Bijbel wordt de satan als draak afgebeeld (Op.12:1-12).²⁵ Past het als dienstknecht van Christus, in je huis voorwerpen uit te stallen, die de grote tegenstander van Christus, satan, symboliseren? Kort nadat hij de draken had weggedaan, onderging zijn financiële positie echter een drastische verbetering. Het waren geen gesneden beelden, maar wel afbeeldingen van een valse god die duizenden jaren lang in China aanbeden was. Door ze in zijn huis te halen, had hij zichzelf en zijn gezin onwetend aan een vloek blootgesteld.²⁶

* Kennissen die 'belezen' krispen als souvenir hadden meegebracht, waren lange tijd psychisch of lichamelijk ziek. Zij hebben een terafim van een familie in huis (mijn vrouw kreeg letterlijk een schok en deinsde terug bij het naderen van

een kris.) Een vriend van ons trachtte na zijn bekering een houten afgodsbeeld te verbranden, maar het heeft lang geduurd voordat het vlam vatte. Een metalen beeldje werd in een rivier gegooid, maar wilde niet zinken, en zo kunnen wij nog vele voorbeelden geven.²⁷

* Toen ik voor 3xM op werkbezoek in Afrika was, kocht ik eens een masker en vroeg de verkoopster of zij het had meegenomen naar een lokale tovenaars. Ze giechelde en zei 'Nee'. Hoewel ik me een beetje ongemakkelijk voelde, kocht ik het toch, omdat ik het mooi vond. Thuis hing ik het op boven de openhaard. Spoedig daarna begonnen er vreemde dingen te gebeuren. Een paar maanden na elkaar kregen mijn vrouw en ik allebei een auto-ongelukken de auto was in beide gevallen total loss. Zoiets is ons noch voor noch na de periode van het masker²⁸ overkomen. Mijn vrouw zag ook een paar stenen beeldjes in onze woonkamer door de lucht vliegen. Toen zij keek vielen ze neer en braken. Ik begon te bidden. De overtuiging groeide dat ik het masker uit mijn huis moest verwijderen, het vernietigen. Daarna keerde de rust weer. We zijn in het westen heel rationeel bezig met bovenstaand onderwerp. Maar daarmee is de occulte beladenheid van maskers en dergelijke niet afwezig. Het masker dat ik kocht als een toeristische attractie, bleek zodanig belast te zijn, dat het grote invloed had op mijn dagelijks leven. Ik ervoer dat God boven alle geestelijke machten staat in deze wereld.²⁹

* Een gemeentelid kreeg als cadeautje een beeldje uit Afrika. In de eerstvolgende dagen werd hij steeds meer gehinderd om Bijbel te lezen en werd hij onrustig. Na het verwijderen van het beeldje keerde de rust in hem terug.

* Een ander gemeentelid, afkomstig uit Suriname, kreeg een mooi aangeklede pop, in Surinaamse klederdracht toegestuurd. Een bezoeker vertelde haar dat er iets niet goed mee was. Zelf meende ze ook al dat er een vreemde sfeer om heen hing. Bij navraag in Suriname bleek de maakster ervan "toverspreuken" te gebruiken om tot een mooi resultaat te komen.³⁰

* De realiteit van spookhuizen, klopge-luiden, bewegende voorwerpen, enzovoort, is door de deskundige ds. van Dam bevestigd.³¹

Deze rij getuigenissen of illustratieve voorbeelden is lang niet uitputtend en wil dit ook niet zijn. De realiteit van besproken voorwerpen lijkt overtuigend.

Toetsing aan de Bijbel

Vinden we voorwerpen of materie die bezield zijn terug in de Bijbel? Het antwoord is ja. Maar niet elk dier, elke plant of voorwerp is bezield.

* Een voorwerp kan gezalfd worden. Zo

Stonehenge

zette Jacob vaak een steen apart als herinnering die soms gezalfd werd met olie.³² Daarmee komt deze gemarkeerde steen echter niet tot bezieling. Een markante boom als terebint (van Moré, Mamre en Tabor³³), kan een belangrijkere positie innemen dan oriëntatiepunt: heilige bomen en gewijde palen. Naast gewijde stenen (verteenwoordigden Baäl of in het algemeen de mannelijke goden) kende men in Israël ook gewijde palen of Asjera's en de Astartes. Het is onduidelijk of de godin Asjera haar naam aan de gewijde paal heeft gegeven of omgekeerd naar zo'n paal is genoemd. Zulk een gewijde paal, die oorspronkelijk een levende boom kan zijn geweest, maar later een paal die een boom moest voorstellen, stond naast het altaar.³⁴ Deze palen kwamen zelfs in Israël veel voor en moesten resoluut worden omgehakt en verbrand. Gideon kapte met de afgoderij door 's nachts de gewijde paal om te hakken, maar de wraak van Baäl bleef uit, de kwade bezieling van de paal bleek afwezig.³⁵

* Reeds in het eerste bijbelboek vinden we de terafim, een soort huisgoden in de vorm van beeldjes of maskers.³⁶ Rachels bijgeloof steunde op de gedachte dat het geluk van het huis van haar vader Laban door middel van de terafim op Jacobs huis zou overgaan. De mooie en geliefde Rachel, pleegde dus afgoderij. Let dan op haar einde: Rachel kreeg met moeite kinderen en stierf in het kraambed toen ze van Benjamin beviel.³⁷ Het sterven in een kraambed is natuurlijk niet altijd te wijten aan een zonde. Het vragen van de terafim betekent het consulteren van dodengeesten en in feite van demonen. De terafim en veel andere houten of stenen afgodsbeelden, fungeerden dus als medium waardoor de duivel sprak.³⁸

* De tabernakel met al haar gerei werden uitvoerig beschreven, en kort wordt verhaald dat ook deze werden gezalfd³⁹ en de

makers door Mozes gezegend.⁴⁰ Toen deze mobiele tempel met al haar verschillende onderdelen klaar was, 'bedekte de wolk de tent der samenkomst, en de heerlijkheid van de heer vervulde de tabernakel, zodat Mozes de tent der samenkomst niet kon binnen gaan, want de wolk rustte daarop, en de heerlijkheid van de Heer vervulde de tabernakel.'⁴¹ Eeuwen later gebeurde hetzelfde bij de inwijding van de *tempel*. De tabernakel of 'tent-tempel' werd vervangen door de tempel van Salomo. Toen deze was gebouwd en ingericht 'vulde een wolk het huis van de Heer, zodat de priesters vanwege de wolk niet konden blijven staan om dienst te doen, want de heerlijkheid van de Heer had het huis van de Heer vervuld.'⁴² De aanwezigheid van de God was zichtbaar tastbaar of voelbaar aanwezig.

Maar door zonde, met name afgoderij (Israël aanbad de vruchtbaarheidsgod Tammuz, de zon, allerlei dieren) week de Here God uit dit heiligdom.⁴³ Stapsgevoel verdwijnt de heerlijkheid des Heren (Nieuwe Bijbel Vertaling: 'stralende verschijning') uit de tempel en namen andere geesten ervan bezit. De satan blijkt weer eens niet origineel, maar de aap van God te zijn. Maar er komt een keer ten goede: deze heerlijkheid van de Heer keert weer terug.⁴⁴

* Voorwerpen kunnen door geestkracht in beweging worden gezet. Een ijzeren bijl komt boven drijven⁴⁵, stokken of staven blijken op commando slangen te worden en omgekeerd.⁴⁶ Met een beker kon Jozef waarzeggerij plegen en door het drinken uit de beker van boze geesten kon men in gemeenschap met die boze geesten komen.⁴⁷ Bepaalde doeken van⁴⁸ Paulus werden aan zieken gebracht, zodat hun kwalen weken en de boze geesten uitvoeren. Joodse exorcisten zijn hiervan zeer onder de indruk en laten zich door Paulus inspireren. Een boze geest doorziet echter

de aanmatigende autoriteit en het gebrek aan authenticiteit, want ze missen een persoonlijke relatie met de Heer Jezus. Niet de (bezwerings)formule, maar de relatie is dus bepalend.

'Hun godenbeelden moet u verbranden, zonder u het zilver en goud ervan toe te eigenen, want dat zou uw ondergang worden omdat de HEER uw God, ze verafschuwt. Geef die gruwelijke beelden geen plaats in uw huizen, anders wordt u net als zij aan de vernietiging prijsgegeven. U moet er een diepe afschuw, een hartgrondige afkeer van hebben; de ban van de HEER rust erop.'⁴⁹ 'Wee de vrouwen die toverbanden naaien voor alle polsen en handen, die sluiers maken die passen op ieders hoofd om zo de zielen van de mensen te vangen. ... daarom -zegt God, de HEER verscheur ik de banden waarmee jullie de mensen als vogels vangen; ik scheur ze van je armen af en laat de mensen vrij die in je netten verstrikt zijn geraakt. Ik verscheur de sluiers en ik ont-ruk mijn volk aan jullie macht.'⁵⁰

Hoe te reageren?

1. Laat je leiden door de Heilige Geest, de Geest van de waarheid.

De nuchtere spreekwoorden 'bij twijfel niet inhalen' en 'beter voorkomen dan genezen', gelden ook op dit terrein. Als de Heilige Geest u een innerlijke onrust of onvrede geeft, kunt u beter dat bepaalde voorwerp niet aanschaffen of juist verwijderen, wellicht zelfs (laten) vernietigen. Een volkomen toegewijd hart is de Heer welgevallig. Telkens weer worden we opgeroepen om te onderzoeken of wat we in huis hebben de Heer welgevallig is. Aartsvader Jacob in Genesis 35, zowel als nieuwe christenen in Hand.19, hielden een grote schoonmaak. Zelfs heel kostbare voorwerpen werden begraven en zelfs liever verbrand dan verkocht, want 'als het slecht is voor mij, is het ook slecht voor jou'. Occulte boeken, verdwenen omdat Christus was binnengekomen. Als we daarmee maar niet de indruk wekken dat dat dan wel een garantie tegen rampspoed zou opleveren; juist het geloof wordt vaak zwaar beproefd. Heel ons leven plus al onze bezittingen zijn van de God die ons heeft vrijgekocht. Het is dan voor de hand liggend om ons totale leven en bezit aan Hem toe te wijden, te heiligen.

2. Bewaar je hart.

De bevrijder uit de langdurige en barbaarse slavernij van Egypte is de Here God. Deze onzichtbare God wil telkens op de eerste plaats in ons leven komen. In het tweede gebod worden afgodsbeelden verboden. Israëls bevrijder is dus niet een zichtbare gouden stierkalf. Gesneden beelden (en later wordt

toegevoegd gegoten beelden) zijn niet toegestaan. Altaren, gewijde stenen en gewijde palen, kortom het hele scala van heidense religiositeit en spiritualiteit, worden verboden, ongeacht het gebruikte materiaal of vervaardigingstechniek.⁵¹ Ook gewijde palen, stenen, bijzondere plekken kunnen een houding oproepen die de Here God verbiedt! Wat in het verhaal wel centraal staat is het vermogen van mensen om Hem te vergeten of in te ruilen. De houding van het hart, ontrouw aan de God van Israël, is het centrale punt. Het mes wordt niet primair in een stenen, beelden of palen gezet, maar in de overspelige neiging van het menselijk hart. (Ex.34:14-16).⁵² Ten diepste schuilt het gevaar niet in betoverde voorwerpen, maar in ons hart.

3. Besef dat er diverse broeders en zusters een en ander verschillend ervaren.

Over dit onderwerp onder christenen wordt verschillend gedacht. Reacties zijn bij de schrijver trouwens welkom. De ene christen is hier duidelijk gevoeliger voor dan de andere. Over het algemeen zijn vrouwen fijnbesnaarder en gevoeliger voor het bovennatuurlijke. De een heeft er een (gevoeliger) antenne voor dan de ander. De eigen waarneming kan makkelijk verheven worden tot de enig ware. Er zijn frappante verhalen bekend van christenen die blijkbaar door (bescherm)engelen beschermd zijn tegen vervloeking en fysiek geweld.⁵³ Maar dat wil niet zeggen dat elke christen gevrijwaard is van elk boos opzet. 'Allergische' mensen doen er verstandig aan goed naar hun geweten of intuïtie te luisteren en op te letten, anders brengen zij zichzelf in grote problemen. De ongevoeligen ('sterken') en overgevoeligen ('zwakken') dienen met liefde en respect met elkaar om te gaan, zonder elkaar aanstoot te geven. *Paulus schrijft in verband met het vlees dat eerst aan afgoden is geofferd. Een discussiepunt binnen de gemeente van Corinthe was of je dit vlees nu wel of niet mocht eten. Was dit vlees occult besmet? 'Wat nu het eten van offervlees betreft, wij weten dat er geen afgod in de wereld bestaat en dat er geen God is dan Eén. ...Want sommigen, in hun geweten nog niet los van de afgod, eten (dit vlees) als een afgodenoffer en hun geweten dat zwak is, wordt erdoor besmet. Nu zal wat wij eten, ons niet bij God brengen; eten wij niet, wij zijn er niet minder om; eten wij wel, wij zijn er niet meer om. ... Daarom, indien wat ik eet, mijn broeder aanstoot geeft, wil ik in eeuwigheid geen vlees meer eten, om mijn broeder geen aanstoot te geven.'* '...ben ik ervan overtuigd, dat niets op zichzelf onrein is voor wie het als onrein

beschouwt.⁵⁴ Niet het vlees was dus besmet, maar het geweten. Maar als de eerste christenen al moeite hadden met vlees dat aan afgoden was geofferd, hoeveel te meer met de *afgoden en afgodsbeelden* zelf. De realiteit van besproken of betoverde voorwerpen moeten we dus wel serieus nemen.

4. Wees niet selectief maar consequent in de grote schoonmaak of heiliging. Gods Woord legt ons niet haarfijn uit waarom bepaalde voorwerpen verwerpelijk zijn, of voorwerpen occult belast kunnen zijn en hoe dat dan precies werkt. God vraagt geen begrip (*'Begrijp je Mij nou?'*), maar wel geloof en gehoorzaamheid (*'Doe wat ik je vraag!'*). Het houden van de wet is voor je eigen bestwil.⁵⁵ Hij is heilig en wil dat wij heilig zijn en worden. Gods toorn kwam over Israël niet omdat ze niet godsdienstig genoeg waren, maar omdat ze teveel goden dienden: natuurlijk dienden ze de HERE, maar óók allerlei afgoden. Die verdragen zich echter niet. Kies wie je dienen zult. We kunnen wat onze argwaan voor occulte besmetting wel heel selectief zijn. Een fetisjhut in Afrika is voor ons duidelijk verwerpelijk, maar dan ook in de gokautomaat (afgod Mammon) of gelikte advertenties gericht op begeerte of snackbar (afgod de buik). Afgodsbeelden deugen niet, maar hoe kan je dan wel ongefilterd uren per dag doorbrengen voor de televisie of internet? En wat voor lectuur komt er in huis, welke muziek wordt beluisterd? We kunnen niet twee heren dienen. Een screening van al onze bezittingen is passend, maar een heksenjacht in deze bezette wereld niet. De *Heilige Geest* wil leiden in heiliging, maar niet door achterdocht, schuldgevoel of angst.
5. Geen overschatting noch angst. Laten we oppassen voor overschatting en angst. Ook hier is angst een slechte raadgeefster. Dit artikel wil pertinent niet aanzetten tot 'occultofobie' of een heksenjacht tegen het paranormale.⁵⁶ Door angsten komt men juist in de ban van wat men vreest. Boven alles is Jezus Victor, Overwinnaar! Er zijn mensen die doorslaan in een extreme 'anti-occult' houding. Zo zou je geen kerstboom⁵⁷ meer binnen mogen halen, je nooit mogen wassen met een washandje waarop een sterrenbeeld staat afgebeeld, enz. Het dragen van sterrenbeelden⁵⁸ en het zogenaamde ban-de-bom-teken⁵⁹ is voor een christen inderdaad ongepast, zoals het schokkend is om met een hakenkruis op te lopen.⁶⁰ Een symbool is een herkennings-, merk- of veldteken waaruit blijkt bij wie / Wie men hoort. En wat communiceer je als je iets van het

kledingmerk 'Gsus' (Jezus) draagt? Het is anderzijds ook vreemd als een niet-christen wel met een kruisje (in veel verschillende soorten en betekenissen) loopt, terwijl hij of zij niet de betekenis hiervan weet of wil weten. Het dragen van sterrenbeelden hoeft nog niet te betekenen dat men ze als gelukbrengende voorwerpen ziet, maar deze astrologische symbolen kunnen wel die betekenis krijgen. Door het dragen van het oude christelijke ichtus-(vis) teken wordt men nog geen christen. En je bent evenmin Jood geworden als je een Davidster draagt. Op zich doen die afbeeldingen en voorwerpen niets, maakt het een christen niet tot een afvallige, noch een niet-christen tot een gelovige, want het gaat steeds weer om je hart.

Na een levensgevaarlijke schipbreuk spoelde ook Paulus, als gevangene op weg naar de keizer, aan op het eiland Malta. Daarna zeilden ze weg met een schip dat de 'Dioskuren' als kenteken of boegbeeld voerde. Dit is de enige keer dat de naam van een schip in de Bijbel wordt genoemd. De Dioskuren zijn de zonen of tweelingbroers van de Griekse oppergod Zeus: Castor en Pollux, en het derde sterrenbeeld van de dierenriem. Zij waren de beschermers van de scheepvaart en een geliefd object voor de toewijding van zeelui. Hun sterrenbeeld Gemini of tweeling, werd als geluk beschouwd in een storm. Paulus had natuurlijk weinig kunnen doen om uitgerekend onder dit occult teken te gaan varen, want hij was een gevangene. Hoewel, diezelfde gevangene Paulus bemoeide zich wel met de ongeschikte en onverstandige tijd om uit te varen. Maar ook zijn metgezel en schrijver Lucas wijdt geen afkeurende woorden aan de naam van het nieuwe vervoermiddel. Waarom vermeldt Lucas toch uitgerekend deze naam? Misschien omdat Lucas nog voordat hij dit schip had gezien haar naam het eerste was wat Lucas erover te weten kwam.⁶¹ Paulus en Lucas komen, in tegenstelling tot de vorige reis, nu wél veilig en wel aan.⁶²

6. Jezus Christus in het centrum. Bijbel en geschiedenis vertellen over dit soort wonderen. Maar of er zegen of vloek van uitgaat bepaalt God. Voordat Paulus ons de wapenrusting aanbeveelt in Ef. 6, vermaant hij ons om 'sterk te zijn de Heer'. Die relatie is belangrijker dan bezwerende bijbelteksten gebruiken als geestelijke bescherming.⁶³ De godsmannen Paulus en Lucas gingen dus niet krampachtig om met dit 'occult besmette' schip genaamd 'Di-

De Heer is mijn Beschermmer

osuren'. Paulus' focus was niet zo zeer de bestrijding van de duisternis, maar de verkondiging van het koninkrijk van God en Jezus.⁶⁴ Laten we nuchter zijn en ons blijven concentreren op onze Heer Jezus Christus en de sterkte van zijn macht en niet op satan en zijn trucs. De duisternis wordt het best bestreden door het licht aan te steken. Zoek occulte manifestaties niet op, maar als u ze tegenkomt ontloop ze evenmin. Ontmasker dan de duisternis. Bedreigender dan voorwerpen is het gevaar van een animistische denkwijze, die ons van de enige levende God kan afleiden. We zijn als kwetsbaar kind geborgen bij de almachtige Vader, die ons door zijn Geest waarschuwt tegen allerlei vormen van slavernij of gebondenheid en in Jezus' naam ons bevrijdt van alle duisternis en angst.

drs. W.J.A. Pijnacker Hordijk

- 1 Totempalen tonen de dierengeesten, hun beschermende krachten, in stijgende hiërarchie. Ze worden voor woningen neergezet om de geesten te prijzen, ter bescherming en als 'wijsheidsboek', en vertellen de geschiedenis van de stam. De totempaal verbindt hemel en aarde met elkaar. Rituele en magische voorwerpen, Jeanne Ruland (Hoevelaken: Verba, 2005) p. 306
- 2 Een Mariabeeld in het Boelenspark in Volendam plengde in 1997 plots rode tranen. Een ander, plastic Mariabeeldje in een huiskamerkapelletje

- te Brunssum, werd in het laboratorium van het ziekenhuis van Heerlen onderzocht. De 'tranen' bleken van hars te zijn. Bedevaart in eigen land 658 plaatsen om te bezoeken, Mirjam Keunen, Algemeen Dagblad, Leefwereld [Uit!] 10-3-2005, p.1, 12. In totaal zou er 14 keer van bloedtranen sprake zijn geweest op het witte beeld van de 'Heilige Maagd' in de Italiaanse plaats Civitavecchia. Dit is een bovennatuurlijk verschijnsel volgens het plaatselijk bisdom. Tranen Mariabeeld 'bovennatuurlijk' De Telegraaf 24-1-2005
- 3 Rituele en magische voorwerpen, Jeanne Ruland (Hoevelaken: Verba, 2005) p. 200
 - 4 Christelijke Encyclopedie voor het Nederlandse volk, 5e deel (Kampen: Kok, 1929), p. 733
 - 5 van Dale Groot woordenboek der Nederlandse taal (Utrecht / Antwerpen: van Dale Lexicografie) 1999 p. 199
 - 6 Charismatici waarschuwen tegen occulte souvenirs, Nederlands Dagblad, 22-7-1998
 - 7 Num.21:8,9 en 2Kon.18:4
 - 8 1Sam. 4
 - 9 Jer.7:1-14
 - 10 Rituele en magische voorwerpen (oorspronkelijke titel: Rituelle und Magische Gegenstände) Jeanne Ruland (Hoevelaken: Verba, 2005) p. 288
 - 11 Christian Counseling and Occultism, dr. Kurt E. Koch, (Berghausen: Ev. Verlag 7501, 1972) p. 157
 - 12 Rituele en magische voorwerpen Jeanne Ruland (Hoevelaken: Verba, 2005) p. 272
 - 13 Steen des aanstoots – een antwoord op de siersteen-kultus, J.I. van Baaren (Amsterdam: Moria, 1984)
 - 14 Het animisme over ons, Visie 12-21 jan. 2005, p. 76
 - 15 Toveraars van de 20e eeuw, Gerard Feller (Hoornaar: His Printing, 1995) hoofdstuk 10 Bioregulator Marco Blankenburgh, pp. 72-75
 - 16 Occultisme, Gemeente reveil, nr. 5, ds. W. Glas-houwer, p.24, 1975
 - 17 van Dale, Groot Woordenboek der Nederlandse Taal, 13e herziene uitgave, deel 3, p. 3353 en Etymologisch Woordenboek, dr. P.A.F. van Veen (Utrecht/Antwerpen: van Dale Lexicografie, 1989) p. 736.
 - 18 Rituele en magische voorwerpen, Jeanne Ruland (Hoevelaken: Verba, 2005) p. 271
 - 19 Rituele en magische voorwerpen, Jeanne Ruland (Hoevelaken: Verba, 2005) p. 288

- 20 Als het licht duisternis is... Rianne van der Smitte (Hoornaar: Gideon: 1989) p.96
- 21 Zegen of vloek aan u de keus, Derek Prince (Gideon: Hoornaar: 1994) p.63
- 22 Christian Counseling and Occultism, dr. Kurt E. Koch, (Berghausen: Ev. Verlag 7501, 1972) p. 159, 160
- 23 Ik sloot een bloedverbond met de godin Joyce de Jongh was heks, Bram Waagmeester, CV.Koers, maart 2005, p. 30
- 24 Die Magie, Koch (Berghausen z.j.) p. 21. geciteerd in Het domein van de slang, christelijk handboek over occultisme en mysticisme, dr. W.J. Ouweneel (Amsterdam: Buijten & Schipperheijn, 1982) p. 241
- 25 In de oosterse traditie is de draak een symbool van geluk, in het westen een symbool van de eeuwig vernieuwend levenskracht en werd hij zeer vereerd door de Kelten en Germanen. In christelijke kringen werd hij een teken van het kwaad, gold hij als schender van onschuld, belichaming van chaos en beschermer van duistere krachten. Rituele en magische voorwerpen (oorspronkelijke titel: Rituelle und Magische Gegenstände) Jeanne Ruland (Hoevelaken: Verba, 2005) p. 286
- 26 Zegen of vloek aan u de keus, Derek Prince (Gideon: Hoornaar: 1994) p. 21-23
- 27 Animisme (1) ingezonden brief van R. van Linschoten te K.a.d. IJ.in Visie 19-25 feb. 2005
- 28 Maskers met dierlijke elementen worden vaak bij helingsrituelen gedragen, waarbij de drager van het masker de kracht van de dierlijke geest of die van de demon die de ziekte heeft veroorzaakt, bezweert. Dan strijdt hij daarmee op geestelijk niveau. Als de demon is overwonnen, verdwijnt de ziekte meteen of uiterlijk de volgende dag. Rituele en magische voorwerpen, Jeanne Ruland (Hoevelaken: Verba, 2005) p. 152
- 29 Maskers, ingezonden brief van Martien Timmer in het Reformatorisch Dagblad van 14-4-2005 en Het animisme over ons, Visie 12-21 jan. 2005, p. 76
- 30 de laatste twee getuigenissen komzen van dhr. R. van Linschoten
- 31 Demonen eruit in Jezus' naam, W.C. van Dam. (Kampen: Kok, 1974) pp. 33-36
- 32 Gen.28:18, 22, 31:13, 45
- 33 Gen. 12:6, 13:18, 14:13, 18:1, 35:4, Deut.11:30, 1Sam.10:3
- 34 Bijbelse Encyclopedie (Kampen: Kok, 1975) deel 1 p. 83
- 35 Richt.6:25-30, zie ook Ex.34:13, Deut.7:5, 12:3, 16:21, 1 Kon.14:15, 16:33, 2Kon.13:6, 17:16, 18:4, 21:3, 23:6, 14, 15, 2Kron.14:3, 17:6, 24:18, 31:1, 33:19, 34:3, 4,7, Jes.17:8, Jer.17:2, Micha 5:13.
- 36 Gen.31:34, 1Sam.15:23, 19:13, Eze.21:21, zie ook Joz.4, 2x12 stenen, Joz.24:26, 27 een steen als getuige
- 37 Gen. 31 en 35
- 38 Mag ik alternatief behandeld worden? Ds. J. Koppelaar (Leiden: Groen & Zoon, 1993) p. 103, 104, 126
- 39 Ex.30:26-28, 40:9-11, Lev.8:10, Num.7:1, 10, 84, 88
- 40 Ex.39:43
- 41 Ex.40:35
- 42 1Kon.8:11, Jes.6:1, Op.15:8

Dromenvanger

- 43 Eze.8, 9, 10
- 44 Eze. 43:4,5 44:4
- 45 2Kon.6:1-7
- 46 Ex.4:1-4, 7:8-13
- 47 Gen.44:5, 1Cor.10:20, 21
- 48 die hij gebruikte bij zijn werk als tentenmaker of doeken van anderen die men tot Paulus bracht? Hd.19:11, 12
- 49 Deut.7:25, 26
- 50 Ezech.13:18-23
- 51 Ex.20:4, 34:13, 17
- 52 Pieter van Kampen, 'Gesneden beelden' anno 2002, IDEA, p. 29, feb. 2002
- 53 Hand. 12: De moord op Jacobus en de bevrijding van Petrus door een engel.
- 54 1Cor.8:4-8, 13 (NBG), Rom.14:14 (NBV)
- 55 Deut.4:40, 5:29, 33
- 56 Genezing en bevrijding, deel 3 bevrijding en innerlijke genezing, dr.K.J. Kraan (Kampen: Kok 1986) p. 49
- 57 'Altijdgroene bomen houden geesten tegen en verbannen ze, zodat ze geen wandaden meer kunnen begaan. Dat was een van de redenen waarom ze op begraafplaatsen werden geplant. De dennenboom was aan Attis en Cybele gewijd, terwijl de spar als levensboom van Christus gold.' Rituele en magische voorwerpen, Jeanne Ruland (Hoevelaken: Verba, 2005) p. 282
- 58 Astrologie en christelijk geloof, Gilbert Mouël (Averbode: Callenbach, Altiora, 1995); Dierenriem?, J. van Baaren (Amsterdam: Moria, 1973)
- 59 Dit teken, ook wel Aldermaston-Vredessymbool, Heksenvoet, en Nerokruis genoemd, is een omgekeerd kruis. Dit teken is eeuwen later gekozen als protest tegen een atoombomoorlog. De oorsprong van dit symbool heel oud is en anti-christelijk. Vredesteken van de bom? E. Smit (Amsterdam: Moria, z.j.)
- 60 voor nog meer toelichtingen op occulte symbolen: zie Promise okt. 2002, pp. 10-19
- 61 The Book of Acts, F.F. Bruce The New International Commentary on the New Testament, revised edition, (Michigan, Grand Rapids: W.B. Eerdmans Publishing Company, 1989, p. 501 citaat van Ramsay: St. Paul the Traveller, p. 346
- 62 Hand.28:11-13
- 63 Occulte geladenheid? Arie Verduijn, Nederlands Dagblad, 12-9-1998 en Pionier, nov. 1998, p. 3, 4
- 64 Hand.28:23

Moraal en occultisme

In dit artikel wil ik laten zien dat het cumulatieve effect van de beïnvloeding van de jeugd door occulte krachten, rond en in de school groter is dan menig een denkt. Als we dit plaatsen in een bijbels eindtijdperspectief dan is het hoog tijd de alarmklok te luiden. Onze kinderen worden overspoeld met paranormale, esoterische en occulte invloeden en dreigen ten prooi te vallen aan een transformatie die ze rijp maakt voor de komst van de antichrist, waardoor zij bijna onbereikbaar zijn voor het evangelie van Jezus Christus.

Mao's 'hersenspoeling'

Mao Tse Tung heeft met zijn culturele revolutie voor het eerst op grote schaal een groot deel van het immense China gehersenspoeld met een bijna onvoorstelbare info-revolutie. De bloedige omwenteling die hem aan de macht bracht kostte ongeveer 40 miljoen doden (!). Zijn werkelijke macht werd echter verkregen door een info-offensief waarin een geweldig groot volk 'getransformeerd' werd naar een nieuw bewustzijn. De gedachten van de voorzitter, verwoord in het 'rode boekje', moesten door iedereen geciteerd worden. Vele Chinezen vonden een bron van inspiratie en van verheffing uit een grauw en zinloos bestaan naar een nieuwe maatschappij waarin zij nú al de Rode Dageraad mochten beleven (1). Overall verschenen er op de straathoeken immense posters van Mao, waardoor het oog van de vader des vaderlands alom aanwezig was. Wilde je een baan krijgen dan was het citeren van de uitspraken van Mao en het lidmaatschap van de partij een absolute voorwaarde om vooruit te komen. Er werden 'anders denken' -boerderijen opgericht tegenstanders van Mao tot andere gedachten gebracht werden door psychologische groepsprocessen zoals sensitivity trainingen waarin de identiteit van een individu door de groep werd afgebroken en een nieuwe (groeps)identiteit conform de gedachten van de voorzitter Mao opgebouwd werd. Het was voor het eerst dat op een dergelijke grote schaal in de wereld mensen getransformeerd werden tot een ander denken. Deze transformatie kon plaatsvinden omdat in alle facetten van het bestaan mensen geconfronteerd werden met de nieuwe revolutie. Het cumulatieve effect van beïnvloeding thuis, op het werk, in de cultuur, politiek, religie, onderwijs, media, gezondheid, vrije tijd was zo groot dat men veranderde in het 'nieuwe denken' van de 'nieuwe mens' in het 'paradijs' van Mao. Als we de kern van dit niet-bloedige transformatieproces analyseren, zien we dat veel beïnvloedingsprocessen in de moderne jeugdcultuur vergelijkbaar zijn. De groepsprocessen, de andere (occulte, antichristelijke en rebelse) geest, de beïnvloeding in het onderwijs, de jeugdcultuur en media zijn onderdelen van een

transformatieproces waarbij het juist de cumulatieve factoren zijn die dit veranderingsproces versnellen. Vergelijkbaar met Mao zijn in onze tijd Turkmenbasji (president Nyamov, de vader des vaderlands in Turkmenistan) en Kim Jong Il van Noord-Korea. Zij worden als goden vereerd en het volk dient alles van hen uit het hoofd te leren. Vanuit een bijbels perspectief is het duidelijk dat de voorbereiding van de komst van de persoon die deze beïnvloedingsprocessen ten volle beheerst, de antichrist, dichtbij is (2 Thess. 2:1-10). De wereld en in het bijzonder de jeugd moet geestelijk getransformeerd worden in de nieuwe 'occu-cultuur' In dit artikel zal ik proberen enkele aspecten van het geestelijke transformatieproces te benoemen, waarbij u moet bedenken dat juist het cumulatieve aspect de werkelijke veranderingen teweegbrengt.

De invloed van geweld op tv en andere media

Op de tv en de overige media zien we allerlei soorten films waarin wel een aantal gewelddadige scènes voorkomen. Denk eens aan: *Scream*, *Die Hard*, *Godzilla*, *the Terminator*, *Pokémon*, *the Gladiator*, en *War of the Worlds*. Geweld en actie en seks! blijken steeds de sleutel tot succes te zijn. Het is duidelijk dat de grenzen van geweld in films opgerekt worden en de 'realiteit' van de scènes steeds meer toeneemt (2). De moraal is vaak: met geweld kun je problemen oplossen en de wereld naar je hand zetten. Geweld mag in geval van een goed doel altijd aangewend worden, aldus deze moraal. Hoeveel uur zitten kinderen in Nederland gemiddeld voor de televisie? Als we afgaan op de cijfers van 'Kijk- en Luisteronderzoek' kijken kinderen van de basisschool gemiddeld twee uur per dag (3). Jongere kinderen kijken iets minder en de oudste kinderen kijken wat meer. De jongere kinderen, tot een jaar of acht, kijken eigenlijk het allerliefst naar de echte kinderprogramma's: de tekenfilms en series die ze bij Z@ppelin, Ketnet of op Fox kunnen zien. Maar als kinderen ouder worden gaat de belangstelling ook al gauw uit naar programma's die voor oudere kijkers zijn bedoeld. Op 12-jarige leeftijd heeft men gemiddeld al zesduizend moorden op de

televisie gezien. Dan zie je dat ze, naast de kinderprogramma's, graag met de ouders meekijken naar de familiefilms die in het weekeinde 's avonds worden uitgezonden. Maar ze zijn daarvoor nog lang niet rijp. En als de geest uit de fles is krijg je die er niet meer in. Kinderen die al (te) vroeg tot seksueel bewustzijn komen, moeten zich maar zien te beheersen. Programma's die eigenlijk niet voor kinderen bedoeld zijn, kunnen grote problemen opleveren. Kinderen hebben minder kennis van de echte wereld en kunnen het tempo van grote-mensenprogramma's niet altijd bijhouden. Daardoor ervaren ze films en programma's heel anders dan volwassenen en kunnen ze er meer door geraakt worden. Kleine kinderen geloven dat wat ze zien 'echt' is (4). Ze kunnen daarom makkelijk schrikken van beelden, angsten ontwikkelen, slaapproblemen en verstoringen in het dag- en nachtritme krijgen met alle gevolgen tot aan werkelijke demonische confrontaties toe. De meeste ouders zullen beamen dat angstreacties na geweldbeelden zorgelijk zijn. Een beetje bang zijn is helemaal niet erg [angst is functioneel: het voorkomt roekeloosheid], maar soms wordt het voor kinderen te gortig. Nachtmerries, slecht slapen of bedplassen komen dan ook regelmatig voor als kinderen met programma's of spelletjes worden geconfronteerd waar ze eigenlijk nog niet aan toe zijn. Bij het kijken of spelen zitten ze dan misschien zenuwachtig te friemelen. Een dag later spelen ze dan opvallend ruw of juist heel stil. Het zijn effecten die voor elke ouder of leerkracht gemakkelijk waarneembaar zijn. Volgens Nederlands onderzoek is 7% van de basisschoolkinderen wel eens zo bang van vervelende televisiebeelden, dat ze er dagen later nog last van hebben. Een geweldsfilmpje zorgt voor fysiologische opwindingsreactie. Men ziet lichamelijke, emotionele reacties zoals een versnelde hartslag en transpiratie (2). Tannenbaum & Zillmann onderzochten al in 1975 de agressiestimulerende werking die veroorzaakt wordt door de prikkeling die de film oproept. Na de film verdwijnt dit niet helemaal en men ziet dat het gedrag na de film intenser is, en de mogelijkheid tot (zelf-) agressief gedrag dichterbij is. Ook ontdekten de onderzoekers dat als men al boos is vóór het zien van de film dit gedrag nog versterkt wordt wanneer men onprettige emotionele ervaringen heeft en blootgesteld wordt aan agressie. Dit wakkeret de lust tot eigen agressief gedrag aan. Vooral als het getoonde

rond en in de school

geweld gecombineerd wordt met veel actie, harde muziek en veel beeldwyselingen. Verder associeert men bepaalde situaties in de film met ervaringen uit eigen leven, die overeenkomsten hebben met die filmsituaties, en tot slot is er de observationele leertheorie die beweert dat op lange termijn de kinderen het gedrag van anderen gaan imiteren (Roediger et al 2001). Kinderen gaan na geweldsfilms minder sociaal gedrag vertonen (Stein en Friedrich 1975). Ze worden ongeduldiger en willen direct hun zin hebben (Levelt 1981). Op den duur leidt dit tot verhoging van de agressiviteit en zelfs tot crimineel gedrag. Een kleine vriendenkring kan in die zin enorm beïnvloeden. Kinderen komen los van de maatschappij en hun ultieme kick is een scenario waarin zij god zijn die beslist over leven en dood (Zie de film 'van god los'). Door gewinning moet er steeds meer geweld, seks, realistische scènes in films gestopt worden. De jongeren worden meegezogen in dit scenario en er is een grote kans op agressie (Gie Deboutte). Hogere kijkcijfers (lees: commercie) dwingen om de portie geweld en seks te vergroten. Films en beelden zijn van invloed op de wijze waarop men de werkelijkheid beziet. We komen hier later op terug (5).

FRP en realiteit

Een nieuwe vorm van spelen zijn de zgn. fantasie-rolspelen (FRP). Een spelbord is er niet; dit wordt vervangen door de fantasie van de spelers, en een spelleider die de spelregels in de gaten houdt. Elk van de spelers vertegenwoordigt een op papier beschreven personage in dat verhaal.

Ieder speelt dus een rol. In het verhaal worden de spelers geconfronteerd met een opdracht (probleem, gebeurtenis..), waarop ze moeten reageren vanuit hun personages. Het kunnen goede maar ook slechte karakters zijn. Men kiest er vaak voor om een slecht karakter te spelen, want dan hoeft men zich niet aan allerlei ethische regels te houden. Het script voor het spel is vaak afkomstig uit bijv. boeken die de basis van een verhaal vormen, bijvoorbeeld een denkbeeldige ridderwereld, een middeleeuwse wereld, een mythologische wereld, een onderwereld, een magische wereld, een hemelse wereld en nog veel meer. Ook worden vanaf internet steeds meer fantasieverhalen gedownload waarmee je kunt spelen. Steeds meer gaat het om occulte scripts, die je daar aantreft. Ook televisieseries zoals occulte thrillers vormen vaak een basisidee voor een spel. De personages in het spel kunnen zijn: mensen, reuzen, dwergen, tovenaars, trollen, heksen, geestwezens, geestesverschijningen, etc.. De spelen duren niet zomaar een uurtje, maar kunnen zelfs jaren duren. Men kan zich gaan vereenzelvigen met de rol, en men weet niet meer wie men zelf in werkelijkheid is. Bij het beoordelen van een spel moet men kijken naar het morele gehalte van het spel. Is er sprake van normen en waarden? Verder moet je verbeeldingskracht als zodanig niet afwijzen, want God heeft de mens geschapen met de mogelijkheid om dingen te bedenken, maar je moet steeds erop bedacht zijn dat er een grens is tussen goede, opbouwende fantasie, en negatieve, destructieve fantasie. Ook Jezus wijst op het gevaar van verkeerde

fantasieën, bijvoorbeeld in Matt. 5: 28 en 29. Daar staat: "Maar Ik zeg u: Een ieder, die een vrouw aanziet om haar te begeren, heeft in zijn hart reeds echtbreuk met haar gepleegd. Indien dan uw rechteroog u tot zonde zou verleiden, ruk het uit enwerp het van u, want het is beter voor u, dat één uwer leden verloren ga en niet uw gehele lichaam in de hel geworpen worde". Je kunt dus in je gedachtewereld, in je fantasieën, onrein zijn. En die gedachtewereld maakt deel uit van je persoonlijkheid. Dus je kunt niet zeggen: "Ik bedenk het alleen maar, dus het is niet werkelijk". We zien hieruit ook dat fantasie niet perse alleen betrekking heeft op het bedenken van iets dat (nog) niet in werkelijkheid bestaat, maar ook op dingen, die in de werkelijkheid bestaan, en die men zich met behulp van zijn geheugen zich kan voorstellen

Computerspelletjes

In een recent onderzoek (6) blijkt dat 61 procent van de jongens en meisjes iedere dag zit te 'gamen', en een kwart daarvan zit meer dan twee uur achter de computer (en daarnaast vaak nog achter de televisie). Kinderen spelen steeds minder buiten. Ze zitten binnen aan de computer en worden daardoor te dik. Computerspelletjes en tv kijken hebben het spelen met leeftijdsgenootjes qua populariteit bijna ingehaald. Uit een onderzoek (bron: Kijkwijzer.nl) is bekend dat:

1) kinderen makkelijker geweld overnemen of gewoon gaan vinden als het getoonde geweld realistisch is, dat wil zeggen als het in kindergen serieus en geloofwaardig is. Als kinderen door het

- geweld heen prikken, zullen zij het niet snel overnemen in hun gedrag.
- 2) geweld meer effect heeft als het door de helden of 'goede' hoofdpersonen wordt uitgeoefend, want met de boeven en slechteriken gaan kinderen niet snel akkoord.
 - 3) er een grotere kans op geweldeffecten is als het mediageweld wordt beloofd of als de pijnlijke gevolgen van de geweldacties buiten beeld blijven. Programma's die sympathie wekken voor de slachtoffers van geweld, hebben een tegenovergesteld effect. Kinderen die zo 'n programma zien worden juist minder agressief en keuren geweld eerder af.
 - 4) gewelddadige programma's of spelletjes meer effect hebben als er veel actie, beeldwisselingen, harde geluiden en opwindende beelden in voorkomen. Kinderen worden daar onrustiger van, waardoor ze hun eigen grenzen vergeten.

Veel televisieprogramma's, films en computerspellen zijn zoals hierboven is beschreven. En bij de meeste gewelddadige computerspellen 'spelen' de kinderen dan zelf de held die het geweld mag uitoefenen om op een hoger 'niveau' te komen. Juist het interactieve karakter van het spel heeft een grotere impact. Het is anders dan een boek lezen, je bent deel van het verhaal, je kunt het spel manipuleren en de richting van het verhaal bepalen. Geweld, seks en manipulatie komen dichterbij. Het spel Wolfenstein was tijdenlang een van de meest gevraagde games. De speler van dat spel is een krijgsgevangene die uit een nazi-cellencomplex moet ontsnappen. Gewapend moet je een weg te banen door een doolhof. Overall loert het gevaar. Het is doden of gedood worden. Naast reactiesnelheid moet je ook inzicht hebben in de manier waarop het complex in elkaar zit. De geluidseffecten zijn zeer realistisch. Deuren slaan open in stereo-effect. Kogels vliegen door de kamer en de soldaten roepen geëmotioneerd: 'Mein Leben!' als ze eenmaal geraakt en bloedend ter aarde storten. De grafische effecten zijn van een zeer hoge kwaliteit. Het spel voelt 'spannend' aan omdat je tegen je geweten in moet handelen. Mensen doden is immers verboden. Ten tweede is er het morele bezwaar tegen de vormgeving. Het hele gevangenenkamp hangt vol met nazi-symbolen en Hitler-portretten. Ook niet iets dat je graag aan je vrienden laat zien. Ten derde bekruipt je tijdens het spel onmiskenbaar een zekere angst. Dat is voor niet-spelers moeilijk voor te stellen maar het is echt waar, aldus een speler. Die angst is nog sterker in de opvolger van Wolfenstein dat van dezelfde makers komt, namelijk Doom, op dit moment de absolute tophit onder PC-computergames.

Van alle computer- en videospelletjes die verschijnen heeft minstens één op de drie een occulte inslag. De spelletjes bevatten occulte en satanische verwijzingen en symbolen en verheffen twijfelachtige karakters tot helden. Ouders moeten zich daarvan bewust worden, zegt Ralph Bagley, de stichter van het Amerikaanse softwarebedrijf N'Lightning in het christelijke tijdschrift Charisma Hij stichtte zijn bedrijf in 1999 naar aanleiding van de massamoord op de Columbine Highschool in Littleton Colorado. Daar schoten twee leerlingen een leraar, twaalf medeleerlingen en zichzelf dood. Beide ouders waren fanatieke spelers van de gewelddadige computerspellen 'Doom' en 'Quake'. Bagley concludeerde dat er alternatieven nodig zijn voor al die immorele, bloeddorstige spelletjes, die massaal door jongeren gespeeld worden. Hij ontwikkelde het computerspel 'Catechumen' een term die staat voor iemand die in voorbereiding op het doopsel onderricht is in de christelijke leer. Bij dit spel is het de bedoeling zoveel mogelijk in de catacomben van Rome verstopte christenen te redden van hun Romeinse vervolgers. Het enige 'wapen' wat daarbij gebruikt kan worden is de Bijbel. Bagley zegt dat het zijn doel is om in de duistere arena van computerspelletjes het Woord Gods te laten schijnen. In alle spelletjes die zijn bedrijf sindsdien heeft ontwikkeld leren de spelers ongeveer 300 passages uit de Bijbel kennen. Op die manier heroveren we gebied op de duivel, aldus Bagley (bron: Katholiek Nederland).

De nieuwe generatie computerspelletjes

De computerspelletjes 'evolueren' snel. Ze worden steeds realistischer, sneller, en vaker immoreel. In de toekomst zal de invloed van 'virtual reality' steeds groter worden. De denkbeeldige irreële wereld wordt steeds meer als echt ervaren. Een irreële werkelijkheid kan niet alleen via meditatie, trance, etc. worden bereikt, maar ook met behulp van de computer (virtual reality = denkbeeldige werkelijkheid). Een computer kan een virtuele ruimte scheppen waarin een gebruiker zich in een uit digitale beelden opgebouwde omgeving kan bewegen en daarin kan handelen in de ervaring, zodanig dat het echt is. Men draagt een visiohelm met daarin driedimensionale beelden die vanuit de computer digitaal bestuurd worden. Stereokoptelefoons van hoge kwaliteit laten ruimtelijke geluiden horen. Op de helm aangebrachte sensoren registreren de bewegingen van het hoofd, waardoor de computer al rekenend de gezichtshoek kan veranderen door nieuwe beelden, die ze daardoor samenstelt, te laten zien. Doordat men speciale handschoenen en bewegingssensoren draagt ziet men op

het beeldscherm beweegbare vingers verschijnen die bij de eigen handen lijken te behoren. Zo kan men verschillende elektronische voorwerpen 'vastpakken' die op echte voorwerpen lijken, schakelaars aan- en uitzetten, motoren starten, hendels bedienen, machines besturen of zelfs een virtuele patiënt opereren. Men kan ook een speciaal datapak aantrekken dat de bewegingen van de ledematen aan de computer doorgeeft. Verscheidene personen die zich op verschillende plaatsen bevinden kunnen dezelfde cyberspace 'betreden', elkaar 'zien', elkaar 'aanraken' of op elkaar reageren en zo virtueel elkaar ontmoeten. Je kunt jezelf 'virtueel klonen' en op verschillende plaatsen aanwezig zijn. Cyberseks en het 'wisselen van zelden' zou zich in de toekomst best wel eens tot de belangrijkste vorm van toekomstig amusement kunnen ontwikkelen!

Twee VR (virtual reality)-auteurs (Jaron Lanier aan Franc Biocca) schreven aan elkaar: "Ik denk dat één van de opvallendste facetten van een virtueel wereldsysteem waarin je de vrijheid, de keuzemogelijkheid hebt om de inhoud van de wereld in een handomdraai te veranderen, is, dat het onderscheid tussen je eigen lichaam en de rest van de wereld niet vaststaat. Als je het vanuit een VR-perspectief bekijkt wordt het lichaam in principe gedefinieerd als dat onderdeel dat je even snel kunt bewegen als je kunt bedenken. In een virtuele wereld kun je in 'real time' deuren op afstand opendoen, vulkanen aan de horizon tot ontploffing brengen en noem maar op wat je kunt bedenken. Als je dat punt bereikt hebt is het niet gemakkelijk om de begrenzing van het lichaam nog precies te kunnen bepalen.

Jeugd en Moraal

Ouders maken zich weinig zorgen over

het internetgedrag van hun kinderen. Dat blijkt uit een onderzoek van Qrius in opdracht van Internetprovider Wanadoo. Uit de gesprekken met de ouders bleek dat 64 procent zich nergens zorgen om maakt. Wel verbieden zij hun kinderen vaak bepaalde 'vieze' sites te bekijken, maar treffen niet altijd maatregelen. Gaan de kinderen van zeven tot twaalf vooral op Internet om spelletjes te doen en 'gekke' dingen te vinden, de pubers zoeken en onderhouden er hun contacten. Daar besteden ze volgens het onderzoek meer dan zes uur in de week aan (7). Drieëndertig procent van de ouders heeft de computer beveiligd, maar dat is vooral tegen virussen en spam. Slechts achttien procent heeft een beveiliging tegen bepaalde sites. De meeste ouders geven aan hun kinderen te 'begeleiden' bij Internet. Vaak is dit slechts alleen een vluchtige kijk in de MSN-contactpersonen en e-mailadressen. Volgens kinderen ontgaat hun ouders veel omdat ze de 'pas/wachtwoorden' niet kennen. Kinderen blijken in het algemeen veel meer van Internet te weten dan ouders. Vijftien procent zegt wel degelijk 'vieze' sites te bekijken en bijvoorbeeld op MSN-Messenger of op profielsites als Sugababes hun profielen achter te laten terwijl ze zelf ook weten dat dat niet verstandig is. Mensen, volwassenen en kinderen, zijn geneigd om veel meer van zichzelf bloot te geven in een chat-omgeving, ook in emotionele zin. Door de anonimiteit vallen er hindernissen weg die in het normale leven wel functioneren. Dat brengt risico's met zich mee. Uit een recent onderzoek van de provider Planet Internet blijkt dat 36 procent van de jongeren die hier chatten wel eens benaderd is door zogenaamde modellenbureaus of fotografen. Meermalen wisten deze bureaus jongeren te verleiden zich achter de webcam (een op het beeldscherm

geplaatste camera, verbonden met de computer) uit te kleden. In 'Zembla' werd een documentaire uitgezonden genaamd 'De jungle van de tienerseks' waarin een schokkend beeld werd neergezet van tieners en seksualiteit. Seks heeft voor veel jongeren weinig meer te maken met respect en liefde. Alles draait om lust en imago. Onvrijwillige seks en verkrachting lijken steeds normaler te worden (8). In juli werd Rotterdam weer opgeschrikt door de zoveelste groepsverkrachting waarbij jongens van 10-16 jaar meisjes van 10-12 jaar verkrachtten. Een advocaat van de slachtoffers wijt veel van de invloed van deze jongens aan de populaire jeugdzenders als MTV, TMF en The Box, waarin the erotische en geweldvideoclips bijna iedere dag hun eigen grenzen oprekken. Hier zijn zogenaamde pimps (pooiers) te zien die zich omringen met meerdere 'bitches' (hoertjes) en dansen opzweepend tegen elkaar aan. Dat houden ze maar liefst 24 uur per dag vol. Je wordt onbewust enorm gemanipuleerd en geprikkeld door al dat zwiepende 'vlees'. Elk meisje wil onmiddellijk een strakke buik en mannelijke aandacht. Elke jongen droomt van een 'sixpack' vrouwtjes om zich heen en een gespierd bovenlichaam. De clips prikkelen net als de pornosites. Sommige jongeren doen ze na, dragen dezelfde kleding en geven elkaar namen als pimp of chick. Sommigen kunnen de clips onderscheiden van de werkelijkheid maar anderen niet, aldus jongerenwerker Frank van Strijen uit de Zembladocumentaire (8). Vaak willen jonge meisjes helemaal geen seks, maar aandacht en bevestiging. Maar de jongen waarbij de hormonen door zijn lichaam gieren, zal boos en teleurgesteld zijn. De 'bitch' lokte het immers zelf uit in haar Beyoncé-niemendalletje! Steeds meer wordt seks door de jeugd gezien als een groepsgebeuren. Via Internet en SMS kun je er lekker anoniem op los flowen (flirten). Vaak leiden Internet-contacten tot one-night-stands of zelfs groepsverkrachting, want dat doen de porn-stars op TMF toch ook? Ook voor christelijke jongeren is het gemakkelijk zich na uren sms-en of chatten mee te laten slepen. 'Christelijke' sites zijn al een filter maar nog niet altijd een garantie dat contacten goed verlopen.

Internet-extremisme onderschat

Extremistische jeugdige groeperingen zijn niet georganiseerd, stelt een AIVD-rapport over Lonsdale-jongeren in Nederland. Justitie loopt echter achter de feiten aan door te weinig tijd, mankracht en expertise. Veelal extreemrechtse jongeren, die zich verzetsstrijders noemen, ontmoeten elkaar op Internet. Op de sites bediscussiëren leden hoe het Nederlandse ras 'zuiver' gehouden moet worden en wat er aan

de 'islamisering' en 'overwoekering door allochtonen' in Nederland gedaan moet worden. Holland-Hardcore, een site waar meer dan vijfduizend leden zijn geregistreerd, is een dergelijk platform. Op 29 juni van dit jaar plaatste een WP-hoolligan de zinsnede op Holland-Hardcore: "Het wordt tijd dat iemand al die islamietjes uitroeit in kampen zoals de Führer deed met de Joden". "Die gasten zijn een bedreiging voor alles en iedereen". "Vergas-sen!! Ophangen!! Verbranden!!" (9). Het aantal meldingen van discriminatie op Internet stijgt explosief. De extreemrechtse, ultra-nationalistische stroming staat bol van de symbolen. Het Keltische kruis, een cirkel met een kruis erdoor, komt in alle sieraden, tatoeages en kleding voor. Hakenkruizen lijken ook weer in opkomst net als het White Power teken. Enkele veel gebruikte lettercombinaties in de extreemrechtse hardcorewereld zijn: WP (White Power), EVE (Eigen Volk Eerst) en ACAB (All Cops are Bastards). De cijfercombinaties hebben vaak een nazistische achtergrond en verwijzen naar de letters in het alfabet: 88 (Heil Hitler), 18 (Adolf), 192 (Adolf is back), 311 (3x 11 Ku Klux Klan), 25 (Blut und Ehre), 28 (Blood and Honour) (9).

Occultisme in de klas

Mandala

Al jaren lang wordt in veel scholen het mandala tekenen beoefend onder het motto van het bevorderen van de creativiteit en fantasie van de kinderen. Mandala's zijn fraaie kleurrijke afbeeldingen die opgebouwd zijn met cirkels. Je kunt mandala's tekenen, schilderen, plakken, boetseren, beeldhouwen en dansen. Het woord mandala komt van het Sanskriet en betekent heilige of magische kring. Sommige mandala's zijn beelden van Indische afgoden, andere magische symbolen, en weer andere uitbeeldingen van de Indische chakraleer. Mandala's zijn bedoeld als hulpmiddel om het bewustzijn op één punt te richten en zo op te voeren tot een toestand van trance. Het is een vlucht uit de realiteit en een zoektocht naar de 'heilende krachten' in jezelf. Het middelpunt van de mandala leidt tot het 'hogere zelf', de toegang tot de kosmische, transcendente wereld. Het helpt de kinderen te visualiseren en ze te brengen tot buiten het lichaam reizen. Voor deze beide doelen werden de mandala's eeuwenlang door sjamanen en yogi's gebruikt. Ook de met occulte gedachte beladen psycholoog Jung ziet de mandala als een manier om het innerlijk aanwezig aan het licht te brengen, zichtbaar te maken. Mandala's treden op in toestanden van psychische desoriëntatie en dissociatie

Schrijfdans

Schrijfdans is een moderne leer methode waarbij het schrijven aangeleerd wordt met inschakeling en koppeling van zoveel mogelijk zintuigen, psyche en motoriek. Op zich oogt het als een moderne methode waarin veel goede elementen zitten. Beweging, muziek, herhaling, beleving, oog-handcoördinatie en oriëntatie worden in verbinding met elkaar geoefend. De auteur van de methode, mevr. Ragnhild Oussoren-Voors, is zich als schrijfpsychologe (een ander woord voor grafologe) steeds meer gaan specialiseren in de (veronderstelde) schrijfproblematiek bij kinderen. Wat haar hierbij beweegt, vat zij samen met de sympathiek klinkende woorden: 'Op natuurlijke, kindvriendelijke en gezonde wijze zullen wij gezamenlijk vreugde en nieuw leven inblazen in de schrijfontwikkeling van onze kinderen'. In de praktijk worden de vaak goede leeraspecten vermengd met o.a. het oefenen met mandala's, visualisatieoefeningen (diervoorstellingen uit het sjamanisme met geleidegeesten) en fantasie reizen.

Fantasie reizen

Een andere nieuwe leer methode die veel op visualisatie lijkt is het onderwijs met fantasie reizen. Rob Matzken (de vorig jaar overleden voorzitter van Bijbel en Onderwijs) formuleert de fantasie reizen op de website van Bijbel en Onderwijs aldus: 'Fantasie reizen is een onschuldige hypnosetechnieken. Een vluchtige blik op de hypnoseliteratuur toont al aan dat 'fantasie reizen' een wetenschappelijke erkende inleiding tot hypnose zijn. Ze worden door hypnotherapeuten gebruikt wanneer zij hun patiënten in een toestand van trance willen brengen. Daarbij moeten de patiënten zich ontspannen en zich voorstellen op een andere plaats (weide, strand, berg) te zijn dan waar zij zich momenteel met hun lichaam bevinden' (15). Hieruit mag geconcludeerd worden dat onwetende en weerloze kinderen en jongeren tijdens hun lessen op school met behulp van 'fantasie reizen' worden gehypnotiseerd resp. gebracht in een toestand van trance, zonder dat hen dit wordt meegedeeld en zonder dat hun ouders en opvoeders hiervan op de hoogte zijn! Maar fantasie reizen houden nog veel meer in: het zijn technieken van astrale projectie, d.w.z. zij zijn aanleiding tot reizen van de ziel buiten het lichaam (uittredingen) en zelfs tot astrale reizen. Er wordt mee beoogd dat men zijn eigen lichaam verlaat om naar een andere wereld of tijd te vliegen en te reizen.

Overeenkomst met magie, heksencultus en sjamanisme

"Diepe lichamelijke ontspanning, een tot

rust gebrachte geest en het verlangen om te reizen, zijn factoren die bij zeer veel succesvolle projecties op de voorgrond staan".

De kunst om het lichaam te verlaten wordt algemeen aan heksen, tovenaars en sjamanen toegeschreven. Inderdaad komt het fenomeen van reizen-buiten-het-lichaam in de literatuur over heksen, magiërs en sjamanen telkens weer aan de orde. Hierin wordt ook verteld wat iemand moet doen die een reis buiten het lichaam wil ondernemen. Volgens de eigentijdse sjamaan M. Harner is "de sjamaan specialist van een trance waarin zijn ziel het lichaam verlaat, naar de hemel vliegt of in de onderwereld afdaald". Franzke's onderzoek omvat de belangrijkste sjamanen- en magie/heksenliteratuur. Hierin wordt weergegeven op welke wijze sjamanen, tovenaars en heksen buiten hun lichaam weten te treden en hoe zij zich 'astraal' kunnen verplaatsen.

De Toveracademie

De Toveracademie – 'Boeken vol magie' is het thema van de komende kinderboekenweek, dat gehouden wordt van woensdag 5 tot en met zaterdag 15 oktober. Anne Nijburg schrijft in een open brief aan alle ouders met kinderen in de basisschoolleeftijd: Het klinkt misschien raar maar er komen nieuwe scholen in Nederland: toveracademies. In deze nieuwe vorm van onderwijs wordt aan de kinderen juist geleerd de regels te overtreden. Sterker, zij gaan er levensgevaarlijke dingen leren en doen en spelen zelfs met hun leven en dat van andere kinderen! Wat leren de kinderen dan in de nieuwe school? Kinderen gaan toveren, dat is leren om paranormale krachten te gebruiken. Zij kunnen leren paranormale krachten te gebruiken voor het behalen van goede cijfers of het beïnvloeden van leerkrachten. Maar er is nog veel meer. Het is bekend dat deze krachten bijvoorbeeld gebruikt worden om op afstand lepels te buigen en horloges stil te zetten. Met deze krachten kunnen sommige mensen 'energievelden' als bliksem oproepen en sturen waarheen ze maar willen. Paranormale krachten worden ook gebruikt om een vloek over iemand uit te spreken en het leven naar de hand te zetten (10). Volgens het plan van de kinderboekenweek moet er voorgelezen worden uit 'magische' boeken die scholen moeten omvormen tot toveracademies. De stichting 'Schrijvers school en samenleving' heeft hiervoor een boekje uitgegeven: 'De toveracademie = Boeken vol magie' (11) met meer dan honderd auteurs (!) van 'toverboeken' die de scholen bij dit proces moeten helpen. Veel van die schrijvers willen hierin op school ook wel les geven. Sommigen willen 'prak-

tisch' bezig zijn door tekenopdrachten, verkleedpartijen als heksen en tovenaars, zelf toveren door toverspreuken met toverstokjes, zelf heksenkruiden maken, rollenspel en voorstellingen waarbij ook de ouders uitgenodigd worden en dit alles ook voor jonge kinderen van 4-7 jaar! Enkele voorbeelden(11):

Leny van Grootel

Leny van Grootel, auteur van o.a. 'Nog één keer toveren' en 'Het grote heksenboek' wil graag uitgenodigd worden voor kinderen van 6-9 jaar om samen met de kinderen verhalen te toveren met de toverfluit uit de geheime koffer van Penne de Heks. Ook gaan ze dan samen nieuwe toverspreuken maken, want Pennes toverboek is kwijt. En ze leren een heksenlied. Hoe moet dat lied gezongen worden?: Zo vals mogelijk! enz..

Henk van Kerkwijk, auteur van 'Meindert Swarteziel: Het bloed van de duivel. En dondergoden en pestkoppen', wil graag kinderen van 6-12 jaar les komen geven over zijn boeken die gaan over het verbranden van een heks en gedwongen drinken van duivelsbloed, mythen (Wodan's oog), over een heks die op een dunschiller jaagt (De bezeten dunschiller) en over een vies spook. Van Kerkwijk stelt voor om voor of na zijn bezoek 'geheimzinnige' tekens zoals pentagrammen, vreemde kruisen, of, als ze iets moeilijks willen, een eenhoornkop te knutselen (zijn boek 'Magische tekens' kan erg 'nuttig' zijn bij deze opdracht. Verder is er een schrijf- en muziekopdracht waarbij kinderen van 9-12 jaar magische bezweringsformules kunnen bedenken en die op muziek zetten.

Els Rooijers

Els Rooijers was tien jaar geleden het enige vrouwelijke lid van het Griezelnootschap, dat tien jaar heeft bestaan, samen met Paul van Loon, Tais Teng en Bies van Ede. Ze is auteur van: 'Ruilen met de heks', 'De strijd om de toversteen' en 'De Poort naar het toverrijk'. Els wil met kinderen van 7-12 jaar op school een sfeer vol magie. Els wil de kinderen leren toveren met taal. Hoe schrijf je een krachtige toverspreuk? Wat heb je nodig voor een verhaal vol magie? Ze moeten een geheime taal leren. Lukt dit. dan krijgen ze een oorkonde en worden ze opgenomen in de Geheime Orde van Taaltovenaars. Een van haar opdrachten is dat kinderen vóór haar bezoek het klaslokaal zo inrichten, bijvoorbeeld lekker donker en met veel grote tovertekeningen, dat een magiër zich thuis voelt.

De CPNB, de organisator van de kinderboekenweek hoopt dat met de boeken van Paul Biegel, Kevin Crossley-Holland en Rowling (Harry Potter) en vele anderen

de kinderen gestimuleerd worden in hun verbeeldingskracht en creatieve denken, maar bereikt, wat ze zelf ontkent, namelijk dat kinderen in de wereld van het occulte worden ondergedompeld. Het probleem is dat de overgrote meerderheid van de Nederlanders niet gelooft in het bestaan van de duivel en de demonen. Daarom wordt e.e.a. als onschuldige fantasieën en creatieve lessen beschouwd. De meeste initiatiefnemers zullen argeloos, goedbedoelend met deze occulte alternatieven slechts een didactisch doel hebben. Satan vindt deze onwetendheid prima. Prachtig toch als zelfs op scholen, dus min of meer gedwongen, kostbare en kwetsbare kinderen in zijn invloedsfeer komen. Er zijn niet alleen bijbelse bezwaren, ook voor niet-christenen zijn er buiten de rebellie tegen God bezwaren die variëren van opstand tegen ouders en gezag, tot individualisme en egocentrisme. Er wordt een wereld gepresenteerd waarin strijd gevoerd dient te worden met geesten en monsters. Hiertegen is volgens de meeste boeken slechts verweer mogelijk door het oproepen van onzichtbare hulpkrachten, die vriendjes genoemd worden. Deze vormen van visualisatie en het leren toepassen van toverspreuken en vervloeken blijken soms nog echt te werken. Kinderen raken besmet met de demonische geesten met alle gevolgen van dien. Er is een christelijke website (<http://www.detoveracademie.info>) waarin u veel actuele informatie kunt vinden over de kinderboekenweek met het thema de toveracademie. Op deze site vindt u ook alternatieven voor de boekenweek en actieplannen (16).

Paul van Loon

De geestelijke gevolgen van occultisme op scholen.

Bovenstaande verhalen zijn niet te vergelijken met de sprookjes van Andersen die vroeger aan kinderen werden voorgelezen. Op een leeftijd waarin kinderen nog moeilijk het verschil tussen realiteit en fictie kunnen maken worden ze thans

overspoeld met occulte verhalen vanuit een occult wereld- en mensbeeld. Criteria om goede en slechte boeken te kunnen onderscheiden zijn o.a.:

1) Wat is de rol van de fantasie in het verhaal? Raakt dit alleen de verbeelding of gaat het verder en leidt het tot visualisatie, het zelf scheppen van dingen uit het niets. (zelf God zijn)?, 2) Wat is het morele gehalte?, 3) Stimuleert het een mogelijk vluchtgedrag uit de realiteit?, 4) Is er sprake van occulte invloeden en personages?, 5) Is het verhaal creatief of destructief?, 5) Is het wereldbeeld vergelijkbaar met het bijbelse?. Er kunnen geesten tovenaars etc. optreden, maar is er volgens de auteurs ook een absolute moraliteit? Of is er de heksenmoraal: Doe wat je wil?

Er is veel merchandising rond de uitgaven van boeken. Je kunt allerlei boeken, behang, films, kleding, agenda's kopen die de occulte wereld heel dicht bij halen. Bovendien wordt alles interactief geleerd, kinderen moeten een deel van het verhaal worden en 'internaliseren' 'want dan is het leereffect het grootst. Via tekenen, spelen, knutselen maken kinderen zich één met het verhaal. Zij krijgen het occulte gedachtegoed met de paplepel ingegoten zonder dat ze leren zich hiervoor weerbaar op te stellen. Naast alle klachten als angsten en depressies, zijn er bij kinderen als gevolg van occulte contacten ook gedragsveranderingen geconstateerd waaronder woede-uitbarstingen, nachtmerries, dwanggedachten, bedplassen, hyperventilatie, geheugenverlies, verslavingen en zelfmoordneigingen. Er kunnen paranormale verschijnselen optreden zoals helderziendheid, waarzeggende dromen, buiten-het-lichaam-tredingen, aura's zien, klopgeluiden en spookverschijningen waarnemen. Kinderen kunnen godslasterlijke taal uitslaan, problemen krijgen met hun geloofs- en gebedsleven, etc. etc. (12). Rob Matzken beschrijft in zijn New Age handboek (13) het transformatieproces hoe je mensen kunt veranderen. Het

spreekt vanzelf dat kinderen het meest, meer nog dan volwassenen, open staan voor veranderingen. Het is een transformatieproces naar een ander bewustzijn (zie ook de inleiding over Mao tse Tung).

Allereerst is er de initiatie: mensen moeten passief of actief in aanraking komen met het andere occulte gedachtegoed. Actief wil zeggen: ze gaan er zelf naar op zoek, passief: ze komen er in school/club mee in aanraking. Bij het initiatieproces worden dingen erg aantrekkelijk voorgesteld: Magie geeft macht over bovennatuurlijke dingen, het is geweldig, fantastisch, het bevordert de creativiteit en maakt de school leuk. Dat is een bekende inleiding; ook de duivel doet zich voor als een engel des lichts en fascineert in beginsel. Later wordt dit manipuleren, intimideren en domineren en zelfs elimineren!

De tweede fase van het transformatieproces is verkennen, verwezenlijken, exploreren. Kinderen gaan zoals boven te lezen is, spelletjes doen, zelf actief of interactief verkennend bezig zijn in de 'nieuwe' bovennatuurlijke wereld van het occulte. Ook vinden er groepsprocessen op school plaats waarin kinderen 'uit de boot vallen' als ze aan al die occulte activiteiten op school niet meedoen. Zulke spelbrekers 'verliezen' dan de 'groepsidentiteit' en dit kan weer aanleiding voor allerlei pesterijen op school zijn. Er moet door de occulte processen een nieuwe persoonlijke identiteit, maar ook een nieuwe groepsidentiteit worden opgebouwd. (zie 'anders denken boerderijen' van Mao)

De derde fase is verinnerlijken en verwezenlijken. Het gedachtegoed en bewustzijn worden een deel van de 'eigen wereld' van het kind. Ook buiten de school en de boeken en films ziet het kind de wereld door een occulte bril. Het is een eigen realiteit om geesten te zien of te raadplegen, en te toveren. Kinderen worden zo via een ik-bewustzijn getransformeerd naar een 'kosmisch' bewustzijn.

Bijbels gezien betekent dit dat ze demonisch belast zijn en beïnvloed worden door [gevallen] boze geesten. Deze weerhouden de kinderen van een geloof in de God van de Bijbel. Naast alle mogelijke lichamelijke en psychische klachten ontstaat een grote geestelijke nood.

Bovendien zijn kinderen die in hun jeugd al zo getransformeerd zijn in hun denken op latere leeftijd moeilijker te bereiken met het evangelie van Jezus Christus. Het is voorstelbaar dat bij een apocalyptische periode dit bewustzijn gemakkelijker beïnvloedbaar is voor de antichrist die, zoals in de inleiding gesteld, zal streven naar een wereldheerschappij waarbij hij de geestelijke en wereldlijke macht in

zich zal verenigen (14). De kinderen van vroeger die dan volwassen zullen zijn, zullen door deze processen geestelijk verblind en 'verduisterd in hun verstand' zijn. Ze zullen de antichrist nalopen (Op. 13:11-18 en 16:14-15) want deze zal grote tekenen doen met allerlei krachten en bedrieglijke wonderen (2 Thess. 2:9). Hij zal velen verleiden die al op jonge leeftijd 'geprogrammeerd' zijn. In Deuteronomium 18 noemt God al de genoemde occulte praktijken als waarzeggerij en toverij en geesten oproepen een gruwel! God waarschuwt ons, ons niet op dat terrein te begeven, niet omdat we ons dan niet zouden kunnen ontplooiën zoals de occultisten zeggen. Gods wetten zijn er niet om ons te onderdrukken maar juist om ons te beschermen!

De totale optelsom van de geweldige opkomst van het occulte in alle facetten van de leefwereld van jongeren zal dit proces alleen maar versnellen. In augustus 2005 werd in de binnenstad van Utrecht een Gothic festival gehouden waarin de duisternis in alle facetten naar buiten kwam. Zelfs kerken stelden hun ruimtes beschikbaar hiervoor. De optelsom van het occulte op en rond de school en de vrije tijd en zelfs soms de kerk soms zal het bewustzijn transformeren naar 'de nieuwe mens' van de toekomst. De hersenspoelmethode die Mao voor het eerst op grote schaal toepaste is bijna nog kinderspel met wat nu in de wereld gebeurt. De wetteloze is in opkomst in de media, cultuur, onderwijs, en politiek. Het bijbelse eindtijdscenario is dichtbij. We moeten niet alleen de individuele uitingen analyseren en bestrijden, noch ons verliezen in allerlei redetwisten over de extremiteiten van één bepaald occult boek of spel, maar ook oog krijgen voor het cumulatieve aspect van al deze geestelijke processen. De Bijbel maakt duidelijk dat we alleen echt oog krijgen over deze geestelijke processen als we geleid worden door de Heilige Geest. Daarvoor

moeten we steeds meer leren om fijngevoeliger te worden om echt te kunnen onderscheiden waarop het aankomt (Fil. 1:9). We moeten een halt toeroepen aan het demoniseringsproces waar onze eigen kinderen aan blootstaan, in de eerste plaats door ze ook een ander geestesleven voor te leven. Samen bidden met kinderen op hun eigen niveau geeft een grote intimiteit en verbondenheid tussen ouders en kinderen en God. Kinderen moeten geleerd worden om zelf beslissingen te leren maken met God, keuzes te maken in een steeds toenemende 'occultuur', zelf om wijsheid te kunnen bidden en zo op te groeien in volwassenheid in geloof. Goed voorbeeld doet goed volgen (Deut. 6:4-9). Niet alleen bidden met, maar ook bidden voor kinderen is een belangrijk geestelijk wapen. Gebed voor individuele scholieren, maar ook voor het destijds fel bevochten christelijk onderwijs in Nederland is dringend nodig. De 'C' van christelijk is reeds te vaak verwaterd tot de 'C' van cultuur, en als we passief blijven wordt het de 'C' van chocola...

Alternatief en actieplan:

Als ouders, opvoeders, leerkrachten, pastores hebben we dus een grote verantwoordelijkheid om dit transformatieproces waarin onze jeugd zich bevindt, een halt toe te roepen. In de eerste plaats door onze kinderen zelf voor te leven hoe we keuzes maken en grenzen trekken als het gaat om de occulte stormvloed die ons land dreigt te overspoelen (Deut. 6:4-9). Zelf voorleven in het bidden voor bescherming. Voorleven, niet alleen door betweterij maar door een werkelijk bewogen hart voor mensen die verstrikt raken in het occulte. Samen bidden met kinderen op hun niveau om ze ook te leren wijsheid bij God te zoeken en keuzes met Hem te maken. Voor te leven door zelf de uitknop [is tegelijk de aanknop] van de televisie, radio en p.c. op de juiste tijd te hanteren. Niet door kinderen alles

te verbieden, maar sommige boeken/films etc. samen met kinderen te bekijken en te bespreken en samen met ze in gebed te brengen. Geef kinderen van 8-12 jaar de nodige begeleiding hierin. Houdt kinderen in hun eerste wereldoriëntatie (4-7 jaar) verre van de occulte wereld van magie en geleide fantasie, ook al wordt dat als 'grap' of als 'kunst' gedaan. Zorg voor een bijbelse wereldoriëntatie (2 Tim. 3:15,17). Zoek alternatieven in kerk, school en club voor andere lesprogramma's, spelletjes en actieplannen. Voor een alternatief plan kan verwezen worden naar het initiatief van de christelijke kinderboekenweek met het thema 'wonderlijk' en kijk op de website van Bijbel & Onderwijs (www.bijbelonderwijs.nl) en <http://www.detoveracademie.info/> voor alternatieve lesprogramma's. Stel alles in het werk om te voorkomen dat Nederlandse scholen worden omgevormd tot toveracademies. Organiseer lezingen, ouderavonden, discussiebijeenkomsten, gemeenteveningen. De demonen bereiden minutieus en planmatig de occu-cultuur en de komst van de antichrist voor. Wij geloven op grond van de Bijbel dat ná de Antichrist de werkelijke Christus zal komen die een nieuwe hemel en aarde zal grondvesten (Op. 19:11vv, 2 Thess. 2:8). Nu is het nog genadetijd!

Op.21: 7-8

Wie overwint (geloofd) zal deze dingen beërven, en Ik zal hem tot een God zijn en Hij zal mijn zoon (dochter) zijn. Maar de lafhartigen, de ongelovigen, de verfoeilijken, de moordenaars, de hoereerders, de tovenaars, de afgodendienaars en alle leugenaars, hun deel is in de poel, die brandt van vuur en zwavel, dit is de tweede dood. Slaap niet, maar waak en bid en werk!

Gerard Feller (augustus 2005).

Notes:

- 1) De Anders Denken Boerderij door drs. R.H. Matzken Buijten & Schipperheijn Amsterdam 1976
- 2) De invloed van geweld op de televisie. Rapport voor geïntegreerd project psychologie & methoden van onderzoek. TEW/HI 2001-2
- 3) Kind en media, Peter Nikken, uitgeverij Boom ISBN 9053528199 € 17,50.
Opvoeden leer je niet op school. Ouders moeten in de praktijk maar ervaren wat voor hen de beste methode is om kinderen met televisie en computer in huis op te voeden. Om ouders een steuntje in de rug te geven is dit boek over mediaopvoeding geschreven. Het geeft antwoorden op vragen als 'Wat is het effect van mediage-weld?' 'Kan het kwaad als kinderen erg lang televisiekijken?' en 'Hoe maak je goed gebruik van de Kijkwijzer?' Met die informatie kunnen moeders en vaders hun kinderen elke dag op een plezierige manier met de moderne media

om laten gaan. Dit boek is een speciale uitgave bij het programma 'De Nationale Ouderavond: Geraakt door tv', tot stand gekomen in samenwerking met de stichting Kijkwijzer.

- 4) Beeldschermkinderen, theorieën over kind en media, Patti Valkenburg, uitgeverij Boom ISBN 9053527036.

Er zijn in de afgelopen decennia vele duizenden onderzoeken uitgevoerd op het gebied van kinderen en de media. Toch verkeren wetenschappers in een beginfase wat betreft hun kennis over het gebruik, de voorkeuren en de effecten van media. Dit boek biedt inzicht in de stand van zaken met betrekking tot het onderzoek en de theorievorming over kinderen en de (beeldscherm) media. Het boek is in eerste instantie bedoeld voor studenten, maar het is zo geschreven dat het ook toegankelijk is voor geïnteresseerde ouders, docenten en beleidsmakers.

- 5) Een goed boekje voor tips van kijkgedrag is: Vierkante ogen: opgroeien met tv en pc, Patti

Valkenburg uitgeverij Maarten Muntinga ISBN 9050183727.

Is geweld op de televisie schadelijk voor kinderen? Hoeveel tijd mag een kind besteden aan computerspelletjes en Internet? Deze en vele andere vragen komen in deze praktische gids aan bod. Vierkante ogen is geschreven om ouders en opvoeders te helpen bij hun beslissingen ten aanzien van tv en pc.

- 6) Door Junior Senior research onder 4000 kinderen. NRC handelsblad 18 juli 2005
 7) Door onderzoeksbureau Qrius in opdracht van internetprovider Wanadoo op 22 juni 2005
 8) Visie 25, 2005
 9) Internet-extremisme onderschat: Utrechts Nieuwsblad 23 juli 2005
 10) Uitdaging: april 2005
 11) De toveracademie- boeken vol magie, Stichting Schrijvers School & Samenleving (SSS), Amsterdam 2005
 12) B&O Kieswijzer basisonderwijsfolder: kinderen mogen niet stuk gaan¹³⁾ Drs. R.H. Matzken, New

Age handboek, Buijten & Schipperheijn Amsterdam, 1990

- 14) Zie het drieluik op www.stichting-promise.nl/alternatieve/303.html
 15) Zie website www.bijbelonderwijs.nl door Rob Matzken <http://www.bijbelonderwijs.nl/?item=register&id=191>
 16) <http://www.detoveracademie.info/> is een gezamenlijk initiatief van o.a. Vereniging Bijbel en onderwijs, Stichting Schreeuw om leven, Stichting Promise, Stichting Christenen voor de Waarheid, Stichting Johannes Multimedia, Eurofire, TBN Nederland, Stichting Mahanaim, Stichting de Oude Wereld, Comité Gebed en Verootmoediging: Het boekje 'Samen bidden voor de basisschool', de gebedsbrief voor ouders en school 'Fakkelt van de Internationale Bijbelbond en andere initiatieven, kunnen hierbij een praktische hulp bieden (IBB, Postbus 91, 3958 ZV Amerongen, tel. 0343-461753 / 461759, www.ibbnl.org)

Acht stellingen die we op grond van de bijbel geloven en niet geloven.

1. We geloven, dat engelen door God geschapen wezens zijn met een eigen wil en persoonlijkheid (Joh. 1: 3, Hebr. 1: 6, Col. 1: 16).

We geloven niet, dat engelen geen werkelijke wezens zijn, maar slechts een metafoer van goed en kwaad.

2. We geloven, dat de bijbel slechts twee groepen engelen (geestelijke wezens) onderscheidt: de gevallen engelen, waarvan Satan oorspronkelijk de hoogste in rang was, en de engelen die voor altijd trouw aan God zijn gebleven (Ez. 28, Jes. 14: 11-14). De duivel of Satan en zijn handlangers gaan zowel bruuft (als een leeuw, 1Pet. 5: 8), als verleidelijk (als een vermomde engel van het licht, 1 Cor. 11: 14) te werk.

We geloven niet, dat er een 'grijs' gebied is, waarin engelen nu nog voor of tegen God kunnen kiezen, of waarin mensen 'neutraal' met onzichtbare machten contact kunnen maken.

3. We geloven, * dat de oude natuur van de gevallen mens een aanknopingspunt is voor de verzoeking en beïnvloeding door de machten der duisternis. Door het verzoenend offer van Jezus Christus kan de persoon, die zich aan Christus heeft overgegeven uit genade en geloof weer met God leven, door de

Heilige Geest en het Woord van God (1 Cor. 2: 13 -15).

* dat de bijbel de verering en aanbeding van engelen als bemiddelaars afwijst (Col. 2: 12, Op. 19: 10, Op. 22: 9)

We geloven niet, * dat gevallen geesten/engelen alleen in de perceptie van mensen bestaan en dat ze in werkelijkheid geen contact maken met mensen.

* dat contact of hulp van heilige engelen gezocht moet worden.

4. We geloven, * dat gevallen engelen (demonen) mensen willen en kunnen verwarren, misleiden en psychisch en geestelijk ruïneren (2 Cor. 4: 4, 2 Cor. 11: 3). We betreden het terrein van toverij, als we met behulp van de gevallen geestelijke wereld natuurlijke en bovennatuurlijke dingen gaan manipuleren (Lev. 19: 31, 20: 6, 27, Deut. 18: 9 -14, Hand. 13: 6 -10, Hand. 8: 9 -24). De bijbel roept ons op de geestelijke wapenrusting op te nemen (Ef. 6: 10 -20), de duivel in geloof te weerstaan (1 Pet. 5: 8, 9).

* dat de engelen die de Schepper trouw gebleven zijn - hoewel zij dienende geesten zijn - zich niet door mensen laten manipuleren, maar hun opdrachten slechts van de Schepper ontvangen.

* dat een heilige engel (= bode) door God uitgezonden wordt (Hebr. 1: 14) en Zijn Woord volvoert (Ps. 103: 20).

* dat er geen enkele aanwijzing en geen enkel voorbeeld van een gebed van een mens tot God met hulp van engelen in de bijbel is.

* dat de heilige engelen die God met

een opdracht stuurde, de gestalte van een mens aannamen, zodat communicatie mogelijk was (Gen. 18: 1 - 15, Gen. 19, Richt. 13: 1 - 21).

* dat slechts de gevallen engelen zich door mensen laten bevragen en aanbieden en daarop wonderen kunnen verrichten, die echter alle uiteindelijk de vernietiging van de mens en de schepping tot doel hebben.

We geloven niet, dat de invloed van gevallen engelen op de mens, slechts een hersenspinsel of een metafoer voor angst is, maar dat het gaat om een reële strijd tussen licht en duisternis, tussen leven en dood.

5. Wij geloven dat alleen door bijbelse bekering (wedergeboorte) de gevaren van de afvallige geestelijke wereld worden onderkend (1 Cor. 2: 13 en 14).

Wij geloven niet dat de afvallige geestelijke wereld psychologisch of rationalistisch te onderkennen is. Toverij is geen psychologische of rationalistische kwestie.

6. We geloven, dat vooral de christenouders, -leerkrachten en -voorgangers de taak hebben om kinderen te beschermen, te leren, te waarschuwen, op te voeden en voor te leven, hoe ze met de gevallen geestelijke wereld moeten omgaan (Deut. 6: 4 - 9, Ef. 6: 1,2).

We geloven niet, * dat kinderen zelf mogen experimenteren of door schade en schande zelf

'wijs' kunnen worden in dit opzicht. * dat de opdracht alles te toetsen uit 1Thes. 5: 21 een stimulans is om op ontdekkingsstocht in de occulte wereld te gaan.

7. We geloven, dat de aanvallen van de boze, vooral gericht zijn op kinderen, omdat ze gemakkelijker in hun denken te beïnvloeden zijn. Deze aanvallen zijn vele, maar hebben vooral als doel de ontkenning van de enige God en verder het aanmoedigen contact te leggen met de gevallen geestelijke wereld (2 Cor. 11: 3, Col. 2: 20 - 23) om geholpen te worden.

We geloven niet, dat er voor de kinderen enige hulp buiten Jezus Christus om is.

8. We geloven, dat de kinderboekenweek met het thema "Toveracademie" een middel is waarmee kinderen in de invloedssfeer van de boze en dus van de duisternis gebracht worden. We moeten dan ook als ouders, opvoeders, leerkrachten/docenten en pastores onze geestelijke verantwoordelijkheden nemen (zie stelling 5) ten behoeve van de geestelijke gezondheid van onze kinderen.

We geloven niet, dat het uitproberen en het gebruik maken van allerlei vormen van toverij een onschuldige of vrijblijvende bezigheid is. God verbiedt immers alles wat schadelijk voor de mens en een aantasting van Zijn heiligheid is (Deut. 18: 13 en 14).

Redactioneel

Ik kan van Mijzelf niets doen

Deze uitspraak is niet van een man die ten einde raad is maar van de Here Jezus. (Joh.6:30)

Hij vervolgt met: gelijk ik hoor, oordeel ik, en mijn oordeel is rechtvaardig, want Ik zoek niet mijn wil, doch de wil van Hem die Mij gezonden heeft. En even later: Gij onderzoekt de Schriften, want u meent daarin eeuwig leven te hebben, en deze zijn het welke van Mij getuigen en toch wilt u niet tot Mij komen om leven

te hebben. Hierbij moeten we het onderzoeken van de Schriften niet uitspelen tegen het 'tot Hem komen'. Vele christenen hebben moeite met Hem te ontmoeten. Geestelijk leven moet integreren niet alléén met ons verstand maar ook in ons emotionele leven, ons lichaam, en zeker ook onze wil. In onze hulpverlening moet dit ook doorklinken.

In het artikel: Over zonde, leugens, pijn en gebondenheid pleit André Roosma mijns inziens terecht voor een 'holistische' visie in plaats van je blind staren op één bepaalde pastorale aanpak. Jezus' methode/systeem van genezen was juist de afwezigheid van een systeem of methode. Terecht merkt de schrijver op: dat Jezus slechts deed wat Hij de Vader zag doen. In pastoraat gaat het dus om de leiding van de Heilige Geest, in plaats van het denken vanuit bepaalde methodevakjes. Wat openbaart de Heilige Geest over en voor deze specifieke confidant? Elk mens is immers uniek en vraagt een unieke benadering. Goddeijverige studie niet uit kunnen we nog wel kennen. Jezus zegt te vrouw: de waar- aanbidden de Vader De geestelijke realiteit leven en in onze van de twee andere Het wordt tijd dat er ook een andere Een geest die fasci- domineert en ten moeten onze kinderen de laatste plaats om zoeken en vóór Jezus ook leren door ons vraagt niet altijd be- en gehoorzaamheid, occulte voorwerpen. overschatting of uit veilig in de bescherming van Jezus, Of zoals WillemJan PijnackerHordijk het in zijn artikel uitdrukt: De duisternis wordt het best bestreden door het licht aan te steken. Zoek occulte manifestaties niet op, maar als u ze tegenkomt ontloop ze evenmin. Bedreigender dan voorwerpen is het gevaar van een animistische denkwijze, die ons van de enige levende God kan afleiden. We zijn als kwetsbaar kind geborgen bij de almachtige Vader, die ons door zijn Geest waarschuwt tegen allerlei vormen van slavernij of gebondenheid, en in Jezus' naam ons bevrijdt van alle duisternis en angst.

toch wilt u niet tot Mij komen om leven
lijke openbaring sluit en in behandelwijzen overeenkomsten her- gen de Samaritaanse achtige aanbidders in geest en waarheid. in ons persoonlijk cultuur is onderwerp artikelen in dit blad. we ons realiseren dat geest is in de wereld. neert, manipuleert, slotte elimineert. We beschermen, niet in ze te leren Gods wil te te komen. Zij moeten doen te zien. God grip maar wel geloof dat geldt ook voor We moeten niet uit angst leven. We leven

Gebedspunten

- Bidt voor de actieweek in oktober als onze jeugd tijdens de kinderboekenweek overspoelt dreigt te raken met toverijen, paranormale krachten en magie. Bidt voor ouders dat ze strijdbaar worden samen met de christelijke onderwijskrachten om actie te voeren. Zie ook <http://www.detoveracademie.info/>
- Bidt voor een hernieuwing van ons eigen gebedsleven en voor leiding van de Heilige Geest ook in onze emoties, wil, en lichaam. Zodat we kinderen ook voor kunnen leven, om in deze moeilijke tijd keuzes vóór God te maken.
- Bidt opdat we steeds meer beseffen dat we 'niets' van onszelf kunnen doen. Bidt voor steeds meer fijngevoeligheid om te onderscheiden waarop het aankomt.
- We willen God ook danken dat we dit jaar dank zij extra giften van enkele abonnees precies uitkomen met ons budget, zodat we het uitgeven van ons blad en onderhouden van de internetsite DV in 2006 kunnen continueren.
- Hartelijk dank voor uw gebeden en giften

Gerard Feller

Colofon

Het blad "Promise" is een uitgave van stichting Promise en verschijnt 4 maal per jaar.

Het doel van de stichting is de verkondiging van het evangelie van Jezus Christus.

De stichting tracht dit doel te bereiken door:

- a. Het toetsen van allerlei maatschappelijke en geestelijke stromingen en denkwijzen, vooral op medisch en sociaal gebied aan het Woord van God, de Bijbel.
- b. Het publiceren via het blad Promise" van geschriften en of bijbelstudies met bovengenoemd doel, dit tevens via audiovisuele middelen aan een zo breed mogelijk publiek.

De stichting is interkerkelijk en heeft als grondslag, zich daarbij alleen te laten leiden door de Bijbel, waarvan ze gelooft dat dit het geïnspireerde Woord van God is en alleen onfeilbaar gezag heeft.

We geloven dat God deze wereld zo lief heeft, dat Hij zijn Zoon gegeven heeft om onze straf op de zonde te dragen, opdat wij, indien we in Hem geloven eeuwig met Hem mogen leven en ook nu dagelijks Zijn aanwezigheid mogen ervaren. Door middel van diverse activiteiten van de stichting willen we deze boodschap uitdragen

Redactie

Gerard en Coby Feller, Oudewater
drs. W.J. Pijnacker Hordijk

Vormgeving en druk

Hoonte Bosch & Keuning, Utrecht

ISSN: 1383-0295

verschijnt 4x per jaar

Abonnement: minimaal €9,- per jaargang

St.Promise

Lange Burchwal 80

3421 SM Oudewater

Tel. 0348 - 563359

Fax. 0348 - 563968

e-mail: info@stichting-promise.nl

internetpagina: www.stichting-promise.nl

Rabobank: 39.16.83.071

Postbank: 4906197

Voor België:

jaarrekening abonnement minimaal €9,-

Belg.Post.Rek.Nr. 000.16.92.998-57

St.Promise

Lange Burchwal 80

3421 SM Oudewater, Holland

Losse nummer €2,50

9 771383 029001